

Original Research

Challenges of Convergence and Divergence in Global Private Law: A Comparative Study in the Context of Contracts and Tort Law

Mohammad Taati Sershakeh^{1*}

1 Master of Private Law, Department of Law, Ahrar Institute of Higher Education, Rasht, Iran.

Article ID: ahrar-51491

Received:
November, 2, 2023

Accepted:
February, 9, 2024

Available online:
March 20, 2024

Keywords:
Legal
convergence,
Legal divergence,
Global private
law, Comparative
law

Main Subjects:
Civil Law

Abstract

The present article examines the challenges of convergence and divergence in global private law, with a focus on the areas of contracts and civil liability. In the era of globalization, the increase in cross-border interactions and international trade has turned differences in legal, cultural, and economic systems into major challenges on the path to legal convergence. Using comparative methods and qualitative analysis, the differences between "common law" and "civil law" systems in the fields of contracts and civil liability are explored, and solutions for bridging these systems are proposed. Additionally, the role of international organizations such as UNIDROIT and CISG in legal convergence is analyzed. Finally, suggestions for future research on the impact of new technologies and the role of Islamic law and other non-Western legal systems in legal convergence are provided.

*Corresponding Author: Mohammad Taati Sershakeh

Address: Master of Private Law, Department of Law, Ahrar Institute of Higher Education, Rasht, Iran.

Email: lawyer.taati@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

Global private law, within the dynamic context of globalization, has encountered fundamental challenges in the realms of contracts and civil liability. These challenges stem from the diversity of legal systems, profound cultural differences, and economic disparities, which have rendered the phenomena of legal convergence and divergence a critical and inevitable issue. Legal convergence, as the process of bringing legal systems closer together and establishing common normative frameworks, stands in contrast to legal divergence, which emphasizes the preservation of national identities and structural differences. This study, employing a comparative methodology and qualitative analysis, delves into these challenges and proposes solutions for the approximation and harmonization of legal systems.

2. Theoretical Framework

Law, as a transparent mirror of social and economic developments, has always been in dynamic interaction with the needs and challenges of its time. Within this context, the theoretical framework of this research is grounded in the robust foundations of private law, with a profound focus on the fundamental concepts of contracts and civil liability, aiming to outline the general contours of legal convergence in the era of globalization. This framework, utilizing comparative and analytical approaches, seeks to bridge the past and the future by examining legal theories and opinions, thereby opening new horizons for future research. In summary, this can be articulated as follows:

•Legal Convergence and Divergence

Legal convergence, as the process of unifying legal rules and principles on an international scale, represents an effort to create common frameworks that facilitate cross-border interactions. This phenomenon, aimed at reducing conflicts arising from differences in national legal systems, is bolstered by international treaties, supranational legal institutions, and the process of globalization. In contrast, legal divergence, as the preservation of national legal identities, emphasizes maintaining the historical, cultural, and economic differences of legal systems. This tension between convergence and divergence has created profound challenges in the pursuit of global justice and legal security.

•History of Global Private Law

Global private law, as a fundamental branch of legal systems, has its roots in ancient civilizations and has undergone significant historical transformations. From the codified laws of Hammurabi in Mesopotamia to the Roman legal system, which laid the foundations of modern law, and from the Middle Ages through the Renaissance and the Enlightenment, private law has continually evolved. In the 20th century, with the expansion of globalization and the increase in cross-border interactions, the necessity for common and unified rules in areas such as contracts and civil liability became increasingly apparent. These developments paved the way for the emergence of global private law as a dynamic and multidimensional concept.

•Role of International Organizations

International organizations, as key players in the field of global private law, have played an unparalleled role in legal convergence by formulating common rules and standards. Institutions such as the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) and the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), through documents like the UNIDROIT Principles and the Convention on the International Sale of Goods (CISG), have created coherent and effective frameworks for regulating cross-border legal

relations. These organizations, by reducing disputes and increasing predictability in commercial and legal interactions, have taken significant steps toward achieving global justice and legal security.

3. Methodology

This research employs a comparative methodology and qualitative analysis, utilizing library resources and specialized websites to conduct an in-depth examination of the differences and commonalities in the common law and civil law systems in the key areas of contracts and civil liability. By relying on case studies of these two legal systems, the fundamental components of each in these areas are examined, and through the analysis of international documents and judicial practices, solutions for the approximation and convergence of these systems are proposed. This approach not only helps identify the points of divergence and convergence between these systems but also takes a transnational perspective to establish common and unified legal frameworks.

4. Results & Discussion

The findings of this research can be articulated as follows:

•Challenges of Convergence in Contracts

The differences between common law and civil law systems in concepts such as "intent of the parties" and "cause of contract" have created significant challenges. For example, in common law, the interpretation of contracts is primarily based on the text of the contract, whereas in civil law, the actual intent of the parties is considered. These differences in cross-border interactions can lead to legal disputes.

•Challenges of Convergence in Civil Liability

In the realm of civil liability, the differences between common law and civil law systems in concepts such as "fault" and "strict liability" are evident. In common law, civil liability is primarily based on fault, whereas in civil law, strict liability is applied in specific cases. These differences in cross-border cases can lead to unjust outcomes.

•Solutions for System Approximation

To reduce the challenges of convergence, proposals such as the formulation of general legal principles (e.g., the UNIDROIT Principles), the strengthening of international dispute resolution mechanisms, and the use of digital technologies have been suggested. These solutions can help create common legal frameworks and reduce disputes.

5. Conclusions & Suggestions

In conclusion, legal convergence in the realms of contracts and civil liability, as an inevitable necessity in the era of globalization, requires a profound rethinking and a deep look at the challenges and opportunities ahead. The heterogeneity of legal systems, cultural and economic disparities, have created significant obstacles to this convergence. However, by relying on the formulation of common rules and deepening transnational cooperation, new horizons for the approximation of these systems can be opened. Future research should focus on the impacts of new technologies and the role of non-Western legal systems to take firm steps toward achieving this goal.

Research Outlook and Recommendations

•New Technologies and the Transformation of Private Law: Analyzing the profound impacts of technologies such as artificial intelligence and blockchain on legal structures and proposing frameworks for adapting laws to these rapid changes.

- Non-Western Legal Systems and Global Convergence: Examining the role and impact of Islamic law and other non-Western legal systems in the process of global convergence, with the aim of discovering unifying potentials and reducing existing gaps.

- Comparative Studies in Emerging Fields: Expanding comparative research in areas such as intellectual property and family law to identify common patterns and create grounds for cooperation among different legal systems.

This study, as an initial step in understanding the complexities of convergence and divergence in global private law, aims to contribute to the realization of justice and legal security beyond national borders by presenting scientific and practical approaches.

چالش‌های همگرایی و واگرایی در حقوق خصوصی جهانی: مطالعه تطبیقی در زمینه قراردادهای و مسئولیت مدنی

محمد طاعتی سرشکه^۱

۱ کارشناس ارشد حقوق خصوصی، گروه حقوق، موسسه آموزش عالی احرار، رشت، ایران.

کد مقاله: ahrar-51491	
چکیده مقاله حاضر به بررسی چالش‌های همگرایی و واگرایی در حقوق خصوصی جهانی، با تمرکز بر حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی می‌پردازد. در عصر جهانی‌سازی، افزایش تعاملات فرامرزی و تجارت بین‌المللی، تفاوت‌های نظام‌های حقوقی، فرهنگی و اقتصادی را به چالش‌هایی عمده در مسیر همگرایی حقوقی تبدیل کرده است. با استفاده از روش‌های تطبیقی و تحلیل کیفی، تفاوت‌های نظام‌های حقوقی «کامن‌لا» و «حقوق نوشته» در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی بررسی شده و راهکارهایی برای تقریب این نظام‌ها ارائه می‌شود. همچنین، نقش سازمان‌های بین‌المللی مانند UNIDROIT و CISG در همگرایی حقوقی تحلیل شده است. در پایان، پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده در زمینه تأثیر فناوری‌های جدید و نقش حقوق اسلامی و سایر نظام‌های حقوقی غیرغربی در همگرایی حقوقی ارائه شده است.	تاریخ دریافت: ۱۱ آبان ۱۴۰۲ تاریخ پذیرش: ۲۰ بهمن ۱۴۰۲ تاریخ انتشار: ۱ فروردین ۱۴۰۳ کلیدواژه‌ها: همگرایی حقوقی، واگرایی حقوقی، حقوق خصوصی جهانی، حقوق تطبیقی موضوعی: حقوق مدنی

^۱نویسنده مسئول: محمد طاعتی سرشکه

آدرس: کارشناس ارشد حقوق خصوصی، گروه حقوق، موسسه آموزش عالی احرار، رشت، ایران.

ایمیل: lawyer.taati@gmail.com

۱- مقدمه

بی هیچ تردید حقوق خصوصی به عنوان یکی از شاخه‌های اصلی حقوق، نقشی حیاتی در تنظیم روابط بین اشخاص حقیقی و حقوقی در سطح ملی و فراملی ایفا می‌کند. در عصر جهانی‌سازی، همگرایی و واگرایی در حقوق خصوصی جهانی به‌ویژه در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی، چالش‌های عمیقی ایجاد کرده‌است. این مطالعه تطبیقی به بررسی تعامل بین نظام‌های حقوقی مختلف می‌پردازد و تلاش می‌کند تا نقاط اشتراک و اختلاف را در راستای ایجاد هماهنگی بیشتر شناسایی کند.

۱-۱- چالش‌های ناشی از تفاوت‌های نظام‌های حقوقی در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی

۱-۱-۱- تنوع نظام‌های حقوقی و چالش‌های تعارض قوانین

تفاوت نظام‌های حقوقی در تعاملات فرامرزی موجب تعارض قوانین می‌شود. حقوق خصوصی با ارائه قواعد حل تعارض،^۱ قانون حاکم^۲ و دادگاه صالح^۳ را مشخص می‌کند. در قراردادهای بین‌المللی، تعیین این موارد کلیدی است. جهانی‌سازی و افزایش تعاملات اقتصادی، نیاز به پیش‌بینی‌پذیری قوانین را تقویت کرده است. حقوق خصوصی با ایجاد چارچوب‌های روشن، مخاطرات ناشی از تفاوت‌های قانونی و فرهنگی را کاهش می‌دهد. نمونه‌هایی مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG)^۴ و قوانین حفاظت از داده‌ها (مانند GDPR)^۵ نشان‌دهنده تلاش‌ها برای تنظیم این تعاملات، حتی در فضای مجازی و تجارت الکترونیک، هستند.

۱-۱-۲- تسهیل تجارت بین‌المللی و سرمایه‌گذاری

حقوق خصوصی با تنظیم قواعدی مانند مسئولیت مدنی، مالکیت، و تنظیم قراردادهای، تجارت بین‌المللی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی را تسهیل می‌کند. ابزارهایی مانند قوانین شرکت‌های چندملیتی، مالکیت فکری، و حل و فصل اختلافات چون داوری بین‌المللی،^۶ تعاملات اقتصادی فرامرزی را تقویت می‌کنند. همچنین، با قوانین حمایتی مانند حمایت از مصرف‌کننده و کارگر، تعادل و انصاف در روابط حقوقی حفظ می‌شود.

¹ Conflict resolution rules

² Choice of Law

³ Jurisdiction

⁴ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods

⁵ General Data Protection Regulation

⁶ International Arbitration

۱-۳- هماهنگی بین نظام‌های حقوقی

جهانی‌سازی مستلزم هماهنگی نظام‌های حقوقی کشورهاست. حقوق خصوصی با مشارکت در تدوین قواعد بین‌المللی (مانند کنوانسیون‌ها) و همکاری با نهادهای بین‌المللی (مانند UNIDROIT و UNCITRAL) به ایجاد استانداردهای مشترک برای تنظیم روابط فرامرزی کمک کرده و موانع حقوقی را کاهش می‌دهد. همچنین، مکانیسم‌های حل اختلاف مانند داوری بین‌المللی و مراجعه به دادگاه‌های ملی ارائه می‌شود. موضوعات مهمی مانند شناسایی و اجرای آرای خارجی در قوانین داخلی (مانند مواد ۱۶۹ تا ۱۷۱ قانون اجرای احکام مدنی و مواد ۴۸۹ به بعد قانون آیین دادرسی مدنی ایران) و معاهدات بین‌المللی (مانند کنوانسیون‌های لاهه و نیویورک) تنظیم می‌شوند. ایران به کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ و کنوانسیون لاهه ۱۹۵۴ پیوسته، اما به کنوانسیون لاهه ۲۰۰۵ نپیوسته است.

۱-۲- بررسی چالش‌های ناشی از تفاوت‌های نظام‌های حقوقی در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت

مدنی

حقوق خصوصی، که به تنظیم روابط میان اشخاص می‌پردازد، در عصر جهانی‌سازی با چالش‌های همگرایی و واگرایی مواجه است. این چالش‌ها ریشه در تفاوت‌های تاریخی، فرهنگی و اقتصادی نظام‌های حقوقی دارد و تحت تأثیر تحولات فناوری و تجارت بین‌المللی تشدید می‌شود. در این نوشتار، این چالش‌ها با نگاهی ادبی و تحلیلی بررسی می‌شوند.

تحلیل تفاوت‌های نظام‌های حقوقی در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی

عنوان	توضیحات
چالش‌های تفاوت‌های نظام‌های حقوقی	تفاوت‌های نظام‌های حقوقی در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی به عنوان یکی از چالش‌های عمده در تعاملات فرامرزی و جهانی‌سازی بوده که سبب پیچیدگی‌های حقوقی، افزایش هزینه‌های معاملاتی و حتی اختلافات بین طرفین می‌شود.
تفاوت در قواعد ماهوی حقوقی	هر کشوری قواعد ماهوی خاص خود را در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی دارد. این تفاوت‌ها در مواردی چون تشکیل قراردادهای، اعتبار قراردادهای و مسئولیت مدنی خود را نشان می‌دهد.
تشکیل قراردادهای	شرایط اساسی تشکیل قرارداد (ایجاب و قبول، اهلیت طرفین و موضوع قرارداد) ممکن است در نظام‌های حقوقی مختلف متفاوت باشد. به عنوان مثال، در برخی نظام‌ها، شفاهی بودن قرارداد کافی است، در حالی که در دیگر نظام‌ها، قرارداد باید کتبی باشد.
اعتبار قراردادهای	قواعد مربوط به بطلان یا عدم نفوذ قراردادهای (مانند اشتباه، اکراه یا غبن) ممکن است در کشورهای مختلف متفاوت باشد.
مسئولیت مدنی	قواعد مربوط به مسئولیت مدنی (مانند تقصیر، خطر یا مسئولیت مطلق) و شرایط تحقق آن (مانند رابطه سببیت و ضرر) در نظام‌های حقوقی مختلف متفاوت است. برای مثال، در برخی کشورها، مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر است، در حالی که در برخی دیگر، مسئولیت بدون تقصیر نیز وجود دارد.

⁷Hague Conventions & New York Convention

۱-۳- تفاوت در قواعد حل تعارض

در تعاملات فرامرزی، تفاوت در قواعد حل تعارض منجر به «تعارض قوانین» می‌شود که چالش‌هایی مانند تعیین قانون حاکم و دادگاه صالح ایجاد می‌کند. قانون حاکم ممکن است توسط طرفین قرارداد انتخاب شود؛ در غیر این صورت، مرجع حل اختلاف آن را تعیین می‌کند. تعیین دادگاه صالح نیز با رویکردهای مختلفی مانند اصل «قلمرویی بودن» یا «شخصی بودن» در کشورها متفاوت است.

۱-۴- تفاوت در رویه‌های قضایی و ادله اثبات

در نظام‌های حقوقی کامن لا (مانند آمریکا و انگلیس)، رویه‌های قضایی مبتنی بر سابقه قضایی است، در حالی که در نظام‌های حقوق نوشته (مانند فرانسه و آلمان)، قوانین مدون نقش اصلی را ایفا می‌کنند. همچنین، قواعد ادله اثبات (مانند بار اثبات و شرایط پذیرش) متفاوت است. مثلاً، در کامن لا شهادت شهود اولویت دارد، در حالی که در حقوق نوشته، اسناد کتبی مقدم هستند.

۱-۵- تفاوت در قواعد مربوط به جبران خسارت

قواعد جبران خسارت در سه حوزه اصلی انواع خسارت، میزان خسارت و جرمه‌های قراردادی است: در باب انواع خسارت، در برخی کشورها فقط خسارت مستقیم قابل مطالبه است، در حالی که در دیگر کشورها خسارت غیرمستقیم یا معنوی نیز جبران می‌شود. در میزان خسارت، روش‌های محاسبه خسارت (مانند ارزش واقعی، بازار یا جایگزینی) بین کشورها متفاوت است و در جرمه‌های قراردادی در کامن لا، جرمه‌های معقول و غیرتنبیهی قابل اجرا هستند، در حالی که در برخی کشورهای حقوق نوشته، تنها خسارت واقعی پذیرفته شده و جرمه‌های قراردادی به‌عنوان مکانیسم معتبر شناخته نشده و برخی نیز رویکردی ترکیبی دارند.

۱-۶- تفاوت در قواعد مربوط به مسئولیت محصول

تفاوت در دعاوی مسئولیت مدنی ناشی از تولید یا عرضه کالاهای معیوب را می‌توان در دو محور اصلی، یعنی «مبنای مسئولیت»^۸ و «حقوق مصرف‌کننده» بررسی کرد. اختلافات میان نظام‌های حقوقی در این زمینه‌ها می‌تواند به چالش‌هایی در هر دو حوزه بینجامد.

محور	نظام حقوقی	مبنای مسئولیت	حقوق مصرف‌کننده
مبنای مسئولیت	کامن لا	-تقصیر: تولیدکننده در صورت کوتاهی در رعایت استانداردهای مراقبت مسئول است. -نقض ضمانت: اگر محصول مطابق ضمانت‌های صریح یا ضمنی نباشد. -مسئولیت مطلق: تولیدکننده حتی در صورت عدم تقصیر مسئول است.	-قوانین فدرال و ایالتی مانند قانون کمیسیون تجارت فدرال (FTC) و قانون ضمانت کالاها. -حق بازگشت کالا و جبران خسارت تحت قانون حقوق مصرف‌کننده ۲۰۱۵ در بریتانیا.
	سیویل لا	-تقصیر: تولیدکننده در صورت تقصیر مسئول است. -مسئولیت بدون تقصیر: تولیدکننده حتی در صورت عدم تقصیر ممکن است مسئول شناخته شود.	-فرانسه: حقوق مصرف‌کننده تحت قانون مصرف (Code de la Consommation) شامل حق اطلاعات و حق انصراف از قرارداد. -آلمان: حق انصراف از خرید اینترنتی و جبران خسارت تحت قانون حمایت از مصرف‌کننده.

^۸ Basis of Liability or Grounds of Liability

ایران	-تقصیر: تولیدکننده در صورت تقصیر مسئول است. -مسئولیت بدون تقصیر: تولیدکننده حتی در صورت عدم تقصیر ممکن است مسئول شناخته شود.	-حقوق مصرف کننده تحت قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان (مصوب ۱۳۸۸) شامل حق دسترسی به اطلاعات صحیح و حق برخورداری از ایمنی کالاها و خدمات.
اتحادیه اروپا	-مسئولیت مطلق: تولیدکننده حتی در صورت عدم تقصیر مسئول است، به شرطی که محصول معیوب باشد و باعث آسیب شود.	-دستورالعمل حقوق مصرف کننده (2011/83/EU) شامل حق انصراف از خرید اینترنتی و حق دسترسی به اطلاعات شفاف و دقیق.

محور	نظام حقوقی	مبنای مسئولیت	حقوق مصرف کننده
حقوق مصرف کننده	کامن لا	-حق دسترسی به اطلاعات، برخورداری از ایمنی، انتخاب آزادانه و جبران خسارت.	-قوانین فدرال و ایالتی مانند قانون کمیسیون تجارت فدرال (FTC) و قانون ضمانت کالاها، حق بازگشت کالا و جبران خسارت تحت قانون حقوق مصرف کننده ۲۰۱۵ در بریتانیا.
	سیویل لا	-حق دسترسی به اطلاعات، برخورداری از ایمنی، انتخاب آزادانه و جبران خسارت.	-فرانسه: حقوق مصرف کننده تحت قانون مصرف (Code de la Consommation) شامل حق اطلاعات و حق انصراف از خرید اینترنتی و جبران خسارت تحت قانون حمایت از مصرف کننده. -آلمان: حق انصراف از خرید اینترنتی و جبران خسارت تحت قانون حمایت از مصرف کننده.
	ایران	-حق دسترسی به اطلاعات، برخورداری از ایمنی، انتخاب آزادانه و جبران خسارت.	-حقوق مصرف کننده تحت قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان (مصوب ۱۳۸۸) شامل حق دسترسی به اطلاعات صحیح و حق برخورداری از ایمنی کالاها و خدمات.
	اتحادیه اروپا	-حق دسترسی به اطلاعات، برخورداری از ایمنی، انتخاب آزادانه و جبران خسارت.	-دستورالعمل حقوق مصرف کننده (2011/83/EU) شامل حق انصراف از خرید اینترنتی و حق دسترسی به اطلاعات شفاف و دقیق.

تفاوت در قواعد مربوط به داوری و اجرای آرای خارجی

محور	نظام حقوقی	تنظیم داوری	اجرای آرای خارجی	ارجاعات درون متنی
کامن لا	ایالات متحده	-داوری بر اساس قوانین ملی و کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ تنظیم می شود.	-اجرای آرای خارجی بر اساس قوانین داخلی و معاهدات دوجانبه یا چندجانبه. -در صورت عدم وجود معاهده، از اصل تعامل متقابل استفاده می شود.	(Blackaby et al., 2015, pp. 123-125) (Bermann, 2021, pp. 210-215)
	بریتانیا	-داوری بر اساس قوانین ملی و کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ تنظیم می شود.	-اجرای آرای خارجی بر اساس قوانین داخلی و معاهدات دوجانبه یا چندجانبه. -در صورت عدم وجود معاهده، از اصل تعامل متقابل استفاده می شود.	(Blackaby et al., 2015, pp. 123-125) (Bermann, 2021, pp. 210-215)
سیویل لا	فرانسه	-داوری بر اساس قوانین مدنی و کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ تنظیم می شود. -رویه های قضایی و تفسیر قوانین ممکن است متفاوت باشد.	-اجرای آرای خارجی عمدتاً بر اساس کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون لاهه ۲۰۰۵ یا قوانین داخلی. -در صورت عدم وجود معاهده، از اصل تعامل متقابل استفاده می شود.	(Lew, Mistelis, & Kröll, 2003, pp. 89-92) (McLachlan and Nygh, 2002, pp. 178-180)
	آلمان	-داوری بر اساس قوانین مدنی و کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ تنظیم می شود. -رویه های قضایی و تفسیر قوانین ممکن است متفاوت باشد.	-اجرای آرای خارجی عمدتاً بر اساس کنوانسیون های بین المللی مانند کنوانسیون لاهه ۲۰۰۵ یا قوانین داخلی. -در صورت عدم وجود معاهده، از اصل تعامل متقابل استفاده می شود.	(Lew, Mistelis, & Kröll, 2003, pp. 89-92) (McLachlan and Nygh, 2002, pp. 178-180)
ایران	ایران	-داوری بین المللی بر اساس قانون داوری تجاری بین المللی مصوب ۱۳۷۶ و کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ تنظیم می شود. -تفاوت ها در تفسیر و اجرای قواعد داوری ناشی از رویه های قضایی داخلی و تفاسیر خاص از مفاد کنوانسیون.	-اجرای آرای خارجی بر اساس کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ و قوانین داخلی. -چالش هایی در فرآیند شناسایی و اجرای آرای داوری بین المللی ممکن است وجود داشته باشد.	(صفایی، ۱۳۹۲، ص ۴۵-۴۷)

۱-۷- تفاوت در قواعد مربوط به مسئولیت مدنی بین‌المللی

در موارد خسارت‌های فرامرزی، تفاوت نظام‌های حقوقی چالش‌هایی مانند تعیین قانون حاکم و جبران خسارت‌های جمعی ایجاد می‌کند. در برخی کشورها، اقامه دعاوی جمعی ممکن است، در حالی که در برخی دیگر این امکان وجود ندارد. در نظام‌های کامن‌لا، مسئولیت مدنی بین‌المللی بر اساس تقصیر یا مسئولیت مطلق استوار است و دادگاه‌ها از رویه‌های قضایی برای تفسیر این اصول استفاده می‌کنند (McLachlan and Nygh 2007, 156-158). در نظام‌های سیویل‌لا، مسئولیت مدنی بر پایه قوانین مدنی و اصول کلی حقوقی، شامل تقصیر و مسئولیت بدون تقصیر، استوار است (Catala & Cartwright, 2007, pp. 210-212). در ایران، مسئولیت مدنی بین‌المللی بر اساس قانون مسئولیت مدنی ۱۳۳۹ و قانون آیین دادرسی مدنی تنظیم می‌شود و از قواعد حل تعارض برای تعیین قانون حاکم استفاده می‌کند (کاتوزیان، ۱۴۰۰، صص. ۱۸۹-۱۹۱). در اتحادیه اروپا، مقررات رم II چارچوبی برای حل تعارض در دعاوی مسئولیت مدنی بین‌المللی ارائه می‌دهد و قانون کشور محل وقوع ضرر را به عنوان قانون حاکم در نظر می‌گیرد (Stone, 2014, pp. 275-277). به طور کلی، نظام‌های کامن‌لا بر رویه قضایی و مسئولیت مطلق تأکید دارند، در حالی که نظام‌های سیویل‌لا بر قوانین نوشته و تقصیر متمرکز هستند. ایران و اتحادیه اروپا نیز قواعد ویژه‌ای برای مسئولیت مدنی بین‌المللی دارند که نشان‌دهنده تفاوت‌های بنیادین در نظام‌های حقوقی و تلاش برای تعادل میان قواعد ملی و بین‌المللی است.

۱-۸- اهمیت ارائه راهکارهایی برای تقریب نظام‌های حقوقی مختلف، به‌ویژه در حوزه حقوق

قراردادها و مسئولیت مدنی

در عصر جهانی‌سازی، تقریب نظام‌های حقوقی، به‌ویژه در حوزه‌های قراردادها و مسئولیت مدنی، اهمیت فراوانی دارد. تفاوت‌های عمیق در قوانین ملی، چالش‌هایی مانند تعارض قوانین، افزایش هزینه‌ها و کاهش امنیت حقوقی ایجاد می‌کند. ارائه راهکارهایی برای تقریب این نظام‌ها، اختلافات را کاهش داده، پیش‌بینی‌پذیری را افزایش می‌دهد و تجارت بین‌المللی را تسهیل می‌کند. توسعه‌ی اصول مشترک، مانند اصول UNIDROIT، و هماهنگی قواعد مسئولیت مدنی، به ایجاد چارچوب‌های حقوقی یکپارچه و عادلانه کمک می‌کند. این تلاش‌ها، همکاری‌های بین‌المللی را تقویت کرده و عدالت جهانی را گسترش می‌دهد.

۱-۹- همگرایی: رویای وحدت در کثرت

همگرایی^۹ در حقوق خصوصی جهانی، آرمانی است که در آن نظام‌های حقوقی مختلف به سمت ایجاد قواعد و اصول مشترک حرکت می‌کنند. این رویکرد، به ویژه در حوزه‌هایی مانند تجارت بین‌المللی، سرمایه‌گذاری و حقوق مصرف‌کننده، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همگرایی می‌تواند به کاهش تعارضات حقوقی، تسهیل تعاملات فرامرزی و ایجاد امنیت حقوقی برای اشخاص کمک کند.

^۹ Convergence

۱-۹-۱- عوامل تسهیل کننده همگرایی

عوامل تسهیل کننده همگرایی در نظام های حقوقی شامل معاهدات بین المللی، نهادهای بین المللی، جهانی سازی، تأثیر متقابل نظام های حقوقی، داوری بین المللی، قوانین نمونه، و تحولات فناوری هستند. این عوامل به ایجاد قواعد مشترک و کاهش تفاوت های حقوقی بین کشورها کمک می کنند.

موضوع	توضیحات	منابع
معاهدات و کنوانسیون های بین المللی	کنوانسیون هایی مانند کنوانسیون بیع بین المللی کالا، کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ در مورد شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی، و کنوانسیون لاهه برای حل تعارض قوانین، نمونه هایی از تلاش های بین المللی برای ایجاد قواعد مشترک هستند.	(Born, 2021, pp. 234-236)
نهادهای بین المللی	سازمان هایی مانند موسسه بین المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی (UNIDROIT) و کمیسیون حقوق تجارت بین الملل سازمان ملل (UNCITRAL) با تدوین قواعد نمونه و استانداردهای بین المللی نقش کلیدی در همگرایی حقوقی ایفا می کنند.	(UNIDROIT, 2016, pp. 12-14)
جهانی سازی و تجارت بین المللی	افزایش تعاملات اقتصادی و تجاری بین المللی، ضرورت ایجاد قواعد یکسان و قابل پیش بینی را آشکار ساخته و به شکل گیری همگرایی حقوقی در سطح جهانی انجامیده است. این روند به توسعه استانداردهای مشترک در حوزه هایی مانند قراردادهای و حل اختلافات منجر شده است.	(Twining, 2000, pp. 89-91)
تأثیر متقابل نظام های حقوقی	نظام های حقوقی در فرآیند تعامل و تأثیر پذیری متقابل، با اتکا به قواعد و رویه های یکدیگر، به سمت همگرایی حرکت می کنند. به عنوان مثال، سیستم های سیویل لا و کامن لا از یکدیگر تأثیر پذیرفته اند.	(Merryman et al., 2010, pp. 156-158)
داوری بین المللی	داوری بین المللی به عنوان یک سازوکار حل و فصل اختلافات فراملی، از طریق ایجاد رویه های مشترک و قواعد یکسان، به همگرایی نظام های حقوقی کمک می کند.	(Blackaby et al., 2015, pp. 45-47)
قوانین نمونه و اصول حقوقی مشترک	تدوین قوانین نمونه مانند اصول حقوق قراردادهای تجاری بین المللی (UNIDROIT Principles) و اصول حقوق اروپایی قراردادهای (PECL)، به ایجاد قواعد مشترک و یکپارچه در میان نظام های حقوقی مختلف کمک کرده اند.	(Bonell, 2002, pp. 78-80)
تحولات فناوری و ارتباطات	پیشرفت های فناورانه و گسترش ارتباطات بین المللی، تبادل اندیشه ها و هنجارهای حقوقی را تسهیل کرده و به همگرایی بیشتر نظام های حقوقی در سطح جهانی یاری رسانده است.	-

۱-۹-۱-۱-۲- چالش‌های همگرایی

همگرایی حقوقی به عنوان فرآیند نزدیک‌سازی و یکسان‌سازی حقوقی در سطح بین‌المللی، با چالش‌های متعددی روبرو است. این چالش‌ها ناشی از تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی، حاکمیت ملی و مقاومت در برابر قوانین بین‌المللی، تفاوت در سطح توسعه اقتصادی و حقوقی، چالش‌های فنی و اجرایی، تضاد منافع بین کشورهاست.

چالش‌های حقوقی	همگرایی	توضیحات	منابع
تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی		کشورها بر اساس ارزش‌ها، سنت‌ها و هنجارهای فرهنگی خود، نظام‌های حقوقی متفاوتی را توسعه داده‌اند. تفاوت‌های فرهنگی عمیق، تطبیق قوانین را دشوار می‌سازد. مثال: قوانین مرتبط با حقوق بشر و خانواده در جوامع غربی و شرقی.	(Markesinis, 2003, p. 45)
حاکمیت ملی و مقاومت در برابر قوانین بین‌المللی		کشورها به دلیل حفظ حاکمیت ملی، اغلب در برابر پذیرش قواعد بین‌المللی مقاومت می‌کنند. این موضوع در حوزه‌هایی مانند حقوق تجارت بین‌الملل، حقوق محیط زیست و حقوق کیفری مشهود است.	(Slaughter, 2004, p. 78)
تفاوت در سطح توسعه اقتصادی و حقوقی		کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در اولویت‌های حقوقی و توانایی اجرایی تفاوت‌های چشمگیری دارند. این نابرابری، تطبیق قوانین و همگرایی حقوقی در سطح جهانی را دشوار می‌کند.	(Twining, 2000, p. 112)
چالش‌های فنی و اجرایی		تحقق همگرایی حقوقی مستلزم سازوکارهای اجرایی قدرتمند و هماهنگی مؤثر میان نهادهای ملی و بین‌المللی است. کمبود منابع، ضعف در زیرساخت‌های حقوقی و فقدان اراده‌ی سیاسی قوی، اجرای قوانین هم‌گرا را دشوار می‌سازد.	(Brenner, 2004, p. 93)
تضاد منافع بین کشورها		منافع ملی کشورها در بسیاری از موارد در تقابل با اهداف همگرایی حقوقی قرار می‌گیرد. این تعارض در حوزه‌هایی مانند حقوق تجارت بین‌الملل، حقوق مالکیت فکری و حقوق دریاهای آشکار است.	(Guzman, 2008, p. 67)

۱-۹-۲- واگرایی: اصالت تفاوت‌ها

واگرایی در حقوق خصوصی جهانی، به حفظ و تقویت تفاوت‌های میان نظام‌های حقوقی اشاره دارد. این رویکرد، بر اهمیت تنوع فرهنگی، تاریخی و اجتماعی در شکل‌گیری قواعد حقوقی تأکید می‌کند. واگرایی می‌تواند به حفظ هویت حقوقی کشورها و انعکاس ارزش‌های محلی در قوانین کمک کند، اما در عین حال، می‌تواند به افزایش تعارضات حقوقی و پیچیدگی‌های تعاملات فرامرزی منجر شود.

۱-۹-۲-۱- عوامل تقویت‌کننده واگرایی

واگرایی حقوقی به معنای تفاوت و اختلاف در قوانین، مقررات و رویه‌های حقوقی بین کشورها یا نظام‌های حقوقی مختلف بوده که تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد.

برخی از مهمترین عوامل اصلی واگرایی حقوقی عبارتند از: «تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی»، «تفاوت‌های تاریخی»، «تفاوت‌های سیاسی و ایدئولوژیک»، «تفاوت‌های اقتصادی»، «تفاوت‌های جغرافیایی و محیطی»، «تفاوت‌های زبانی»، «عدم همکاری بین‌المللی»، «تفاوت‌های مذهبی»؛ اکنون نگارنده بر آن است تا در ادامه، به بررسی و تحلیل این عوامل به شیوه‌ای روشن و مستدل بپردازد.

عوامل تقویت‌کننده واگرایی	توضیحات	منابع
تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی	فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی هر جامعه تأثیر عمیقی بر شکل‌گیری قوانین دارند. تفاوت‌های فرهنگی در نگرش به نهاد خانواده، حقوق زنان، و تعادل میان آزادی‌های فردی و اجتماعی، منجر به واگرایی در نظام‌های حقوقی می‌شود.	(David and Brierley, 1985, p. 23)
تفاوت‌های تاریخی	تاریخ و تجربیات تاریخی هر کشور، مانند استعمار، جنگ‌ها و انقلاب‌ها، تأثیر قابل توجهی بر تحول قوانین دارد. کشورهای با پیشینه حقوق عرفی و حقوق نوشته، نظام‌های حقوقی متفاوتی دارند.	(Zweigert and Kötz, 1998, p. 68)
تفاوت‌های سیاسی و ایدئولوژیک	نظام‌های سیاسی متفاوت مانند دموکراسی، حکومت‌های مذهبی و سوسیالیستی، قوانین متمایزی را وضع می‌کنند. قوانین در کشورهای مذهبی بر پایه شریعت استوارند، در حالی که در کشورهای سکولار قوانین عرفی حاکم است.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 45)
تفاوت‌های اقتصادی	سطح و ساختار توسعه اقتصادی کشورها بر شکل‌گیری قوانین تأثیر می‌گذارد. کشورهای با اقتصاد آزاد قوانین تجاری و مالی متفاوتی نسبت به کشورهای با اقتصاد دولتی دارند.	(Posner, 2014, p. 112)
تفاوت‌های جغرافیایی و محیطی	شرایط جغرافیایی و محیطی بر قوانین تأثیر می‌گذارند. کشورهای جزیره‌ای قوانین ویژه‌ای در حوزه حقوق دریایی دارند و کشورهای دارای منابع طبیعی مقررات زیست‌محیطی خاصی تدوین می‌کنند.	(Glenn, 2014, p. 89)
تفاوت‌های زبانی	زبان به عنوان ابزار اصلی بیان قوانین، نقش تعیین‌کننده‌ای در تفسیر و اجرای مقررات دارد. تفاوت‌های زبانی می‌توانند به برداشت‌های متفاوت از مفاهیم حقوقی منجر شوند.	(Watson, 1993, p. 34)
عدم همکاری بین‌المللی	ضعف توافق‌های بین‌المللی یا نهادهای نظارتی قدرتمند می‌تواند به واگرایی در قوانین بین کشورها بیانجامد. کشورهایی که مشارکت کم‌تری در معاهدات بین‌المللی دارند، قوانین داخلی متمایزی اتخاذ می‌کنند.	(Slaughter, 2004, p. 56)
تفاوت‌های مذهبی	مذهب به عنوان عنصر بنیادین هویت جوامع، تأثیر عمیقی بر نظام‌های حقوقی دارد. کشورهای مذهبی قوانین خود را بر اساس اصول دینی شکل می‌دهند، در حالی که کشورهای سکولار قوانین عرفی را مبنای حقوقی قرار می‌دهند.	(Hallaq, 2009, p. 78)

۱-۹-۲-۲-چالش‌های واگرایی

واگرایی حقوقی، با ایجاد تفاوت در قوانین و رویه‌های حقوقی، چالش‌های عمیقی در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی به وجود می‌آورد. این پدیده ناشی از تفاوت در قوانین، مقررات و رویه‌های حقوقی بین کشورها یا نظام‌های حقوقی مختلف است و چالش‌هایی مانند موانع همکاری بین‌المللی، پیچیدگی‌های حل اختلافات فرامرزی، نقض حقوق بشر، افزایش هزینه‌های تجاری، دشواری‌های یکپارچه‌سازی منطقه‌ای، کاهش دسترسی به عدالت، تضعیف امنیت حقوقی و مشکلات تطبیق قوانین با فناوری‌های نوین را ایجاد می‌کند.

چالش‌ها	توضیحات	منابع
چالش‌های همکاری بین‌المللی	واگرایی حقوقی با ایجاد اختلاف در قوانین و مقررات ملی، همکاری مؤثر میان کشورها را مختل می‌کند. این امر به ویژه در حوزه‌های حساسی مانند تجارت بین‌المللی، مبارزه با جرائم فراملی و حقوق بشر چالش‌های عمیقی ایجاد می‌کند.	(Slaughter, 2004, p. 78)
چالش‌های حل اختلافات فرامرزی	تفاوت در قوانین ملی و نظام‌های حقوقی، فرآیند حل و فصل اختلافات را پیچیده می‌کند و اجرای آرای صادره را با دشواری مواجه می‌سازد. این موضوع امنیت حقوقی طرفین را کاهش می‌دهد.	(Born, 2014, p. 145)
چالش‌های حقوق بشری	واگرایی حقوقی می‌تواند به نقض حقوق بشر در برخی کشورها بینجامد، به‌ویژه زمانی که قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر در تعارض قرار می‌گیرند.	(Donnelly, 2013, p. 92)
چالش‌های اقتصادی و تجاری	تفاوت در قوانین تجاری و مالیاتی میان کشورها، هزینه‌های معاملات فرامرزی را افزایش داده و سرمایه‌گذاری خارجی را با چالش‌های جدی مواجه می‌سازد.	(Posner, 2014, p. 210)
چالش‌های یکپارچه‌سازی منطقه‌ای	در فرآیند یکپارچه‌سازی منطقه‌ای (مانند اتحادیه اروپا)، واگرایی حقوقی میان کشورهای عضو، هماهنگی و اجرای سیاست‌های مشترک را دشوار می‌کند.	(Craig and de Búrca, 2015, p. 67)
چالش‌های دسترسی به عدالت	تفاوت در قوانین و رویه‌های قضایی، دسترسی به عدالت را برای اتباع خارجی و شرکت‌های بین‌المللی دشوار می‌کند و اعتماد به سازوکارهای حقوقی را کاهش می‌دهد.	(Cappelletti, 1989, p. 123)
چالش‌های امنیت حقوقی	واگرایی حقوقی سبب کاهش امنیت حقوقی می‌شود، زیرا قوانین متناقض یا متفاوت، پیش‌بینی‌پذیری را کاهش داده و ابهام در تعهدات و حقوق طرفین ایجاد می‌کند.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 89)
چالش‌های تطبیق قوانین با فناوری‌های نوین	واگرایی حقوقی در مواجهه با فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی و بلاکچین، ایجاد چارچوب‌های حقوقی هماهنگ را دشوار می‌کند و امنیت حقوقی و عدالت را تضعیف می‌نماید.	(Lessig, 2006, p. 45)

۱-۹-۳- تعادل میان همگرایی و واگرایی: راه‌حل‌های ممکن

در عصر جهانی‌شدن، تعادل میان همگرایی و واگرایی حقوقی چالشی پیچیده اما ضروری است. از یک سو، حفظ هویت حقوقی ملی و احترام به تفاوت‌های فرهنگی و تاریخی اهمیت دارد، و از سوی دیگر، همکاری‌های بین‌المللی برای حل مسائل جهانی اجتناب‌ناپذیر است. دستیابی به این تعادل نیازمند رویکردی جامع و انعطاف‌پذیر است که هم حاکمیت ملی را محترم بشمارد و هم هماهنگی بین‌المللی را تقویت کند. در جدول زیر، موضوع تعادل بین حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی با ذکر محورهای کلیدی ارائه شده است:

عنوان	توضیحات	منابع
تعادل بین حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی	تعادل بین حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی مستلزم رویکردی منعطف است که از یک سو استقلال حقوقی کشورها را پاس بدارد و از سوی دیگر، بستر همکاری‌های فراملی را فراهم کند.	(Cassese, 2005, p. 89)
نقش حقوق تطبیقی در ایجاد تعادل	حقوق تطبیقی، با بررسی و تحلیل نظام‌های حقوقی گوناگون، بستری برای درک متقابل و نزدیکی میان این نظام‌ها فراهم می‌آورد. این رشته علمی، از طریق شناسایی وجوه اشتراک و احترام به تفاوت‌های بنیادین، نقش محوری در ایجاد تعادل میان همگرایی و واگرایی حقوقی ایفا می‌کند.	(Zweigert and Kötz, 1998, p. 34)
تبادل دانش و تجربه	تبادل دانش و تجربه میان حقوقدانان، قضات و قانون‌گذاران کشورهای مختلف می‌تواند به درک متقابل و کاهش اختلافات کمک کند.	(Zweigert and Kötz, 1998, p. 34)
هماهنگی به جای یکنواخت‌سازی	دستیابی به تعادل میان همگرایی و واگرایی حقوقی با چالش‌هایی همچون مقاومت کشورها در حفظ حاکمیت ملی، تفاوت‌های عمیق فرهنگی و سیاسی، و ضعف نهادهای بین‌المللی در ایجاد هماهنگی مواجه است. این موانع، تحقق توازن مطلوب را دشوار می‌سازد.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 112)
رویکرد هماهنگی نسبی	به جای تلاش برای ایجاد قواعد کاملاً یکسان، می‌توان به هماهنگی نسبی میان نظام‌های حقوقی پرداخت. این رویکرد به کشورها اجازه می‌دهد تا در عین حفظ هویت حقوقی خود، از مزایای قواعد مشترک بهره‌مند شوند.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 112)

۱-۹-۴- راهکارهای ایجاد تعادل

دستیابی به تعادل مستلزم به‌کارگیری راهکارهایی همچون گسترش معاهدات دوجانبه و چندجانبه، تقویت نهادهای بین‌المللی، و اتخاذ رویکردهای انعطاف‌پذیر در اجرای قوانین فراملی است. (Shaffer & Trachtman, 2012, p. 78) اصول کلی حقوقی (مانند حسن نیت، انصاف و ...) می‌توانند به عنوان پل ارتباطی میان نظام‌های حقوقی عمل کنند. این فرآیند نه تنها به تسهیل همکاری‌های فرامرزی کمک می‌کند، بلکه زمینه‌ساز تحقق عدالت و امنیت حقوقی در سطح جهانی می‌شود. در ادامه، برخی از راهکارهای کلیدی برای تقریب نظام‌های حقوقی بیان می‌شود:

راہکار	توضیحات	منابع
توسعه معاهدات و توافق‌های بین‌المللی	معاهدات دوجانبه و چندجانبه و کنوانسیون‌های بین‌المللی (مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) می‌توانند با ایجاد چارچوب‌های حقوقی مشترک، به تقریب نظام‌های حقوقی کمک کنند. این معاهدات باید با در نظر گرفتن منافع همه طرف‌ها و احترام به تفاوت‌های فرهنگی و حقوقی تنظیم شوند.	(Cassese, 2005, p. 123)
تقویت نهادهای بین‌المللی	نهادهای بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد، دیوان بین‌المللی دادگستری، UNIDROIT و UNCITRAL می‌توانند با ارائه استانداردهای مشترک و تسهیل گفت‌وگو بین کشورها، به همگرایی حقوقی کمک کنند. اصول UNIDROIT در مورد قراردادهای تجاری بین‌المللی نمونه‌ای از این تلاش‌ها است.	(Sands and Klein, 2009, p. 89)
توسعه حقوق تطبیقی	مطالعه و تحلیل نظام‌های حقوقی مختلف از طریق حقوق تطبیقی، زمینه‌ساز درک متقابل و شناسایی نقاط مشترک بین نظام‌ها می‌شود. این رویکرد به ایجاد قوانین و مقررات هماهنگ کمک می‌کند. تشویق دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی به توسعه رشته حقوق تطبیقی راهکاری موثر است.	(Zweigert and Kötz, 1998, p. 45)
استفاده از فناوری‌های دیجیتال	فناوری‌های دیجیتال مانند پایگاه‌های داده‌های حقوقی و سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به تقریب نظام‌های حقوقی از طریق تسهیل دسترسی به اطلاعات حقوقی و تحلیل قوانین کمک کنند.	-
آموزش و ظرفیت‌سازی	آموزش حقوقدانان، قضات و قانون‌گذاران در مورد نظام‌های حقوقی دیگر می‌تواند به تقریب این نظام‌ها کمک کند. این آموزش‌ها باید شامل مباحث حقوق تطبیقی، حقوق بین‌الملل و روش‌های حل اختلاف باشد.	(Cappelletti, 1989, p. 78)
استفاده از الگوهای حقوقی موفق	الگوهای حقوقی موفق در برخی کشورها می‌توانند به عنوان نمونه‌هایی برای سایر نظام‌های حقوقی مورد استفاده قرار گیرند. این الگوها باید با توجه به شرایط خاص هر کشور تطبیق داده شوند.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 67)
ایجاد چارچوب‌های حقوقی انعطاف‌پذیر	چارچوب‌های حقوقی انعطاف‌پذیر که امکان تطبیق با شرایط مختلف را فراهم می‌کنند، می‌توانند به تقریب نظام‌های حقوقی کمک کنند. این چارچوب‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که هم به تفاوت‌ها احترام بگذارند و هم هماهنگی ایجاد کنند.	(Shaffer and Trachtman, 2012, p. 56)

استفاده از اصول کلی حقوقی	- اصول کلی حقوقی (مانند حسن نیت، انصاف، لزوم اجرای تعهدات و جبران خسارت) می‌توانند به عنوان پل ارتباطی میان نظام‌های حقوقی عمل کنند. این اصول در بسیاری از نظام‌های حقوقی مشترک هستند و می‌توانند به عنوان مبنایی برای تقریب قواعد حقوقی مورد استفاده قرار گیرند.
توسعه قواعد نمونه و راهنماها	- قواعد نمونه (Model Laws) و راهنماهای حقوقی (مانند قانون نمونه UNCITRAL در مورد داوری تجاری بین‌المللی) می‌توانند به کشورها در اصلاح و توسعه قوانین داخلی خود کمک کنند. این قواعد می‌توانند به عنوان الگویی برای تقریب نظام‌های حقوقی مورد استفاده قرار گیرند.
تقویت مکانیسم‌های حل اختلاف بین‌المللی	- داوری و سایر روش‌های جایگزین حل اختلاف (ADR) می‌توانند به کاهش تعارضات ناشی از تفاوت‌های نظام‌های حقوقی کمک کنند. مرکز بین‌المللی حل اختلاف سرمایه‌گذاری (ICSID) نمونه‌ای از این مکانیسم‌ها است.

۳- بحث اصلی

۳-۱- استفاده از روش‌های تطبیقی و تحلیل کیفی

روش‌های تطبیقی و تحلیل کیفی از جمله ابزارهای مهم در تحقیقات حقوقی و علوم اجتماعی هستند که به پژوهشگران کمک می‌کند تا پدیده‌های پیچیده را درک کرده و به تحلیل عمیق‌تری از موضوعات مورد مطالعه دست یابند. روش‌های تطبیقی به مقایسه نظام‌ها، قواعد، نهادها یا رویه‌های حقوقی در دو یا چند سیستم حقوقی یا اجتماعی می‌پردازند. هدف اصلی این روش، شناسایی شباهت‌ها، تفاوت‌ها و الگوهای مشترک میان نظام‌های مختلف است. این روش به ویژه در حقوق تطبیقی (Comparative Law) و مطالعات بین‌المللی کاربرد گسترده‌ای دارد.

۳-۲- مطالعه موردی نظام‌های کامن‌لا و حقوق نوشته

بررسی و مطالعه موردی در باب قراردادهای و مسئولیت مدنی در نظام‌های عرفی و حقوق نوشته می‌تواند به درک تفاوت‌ها و شباهت‌های این دو نظام حقوقی کمک کند. در این مطالعه موردی، به بررسی دو موضوع کلیدی می‌پردازیم: تشکیل قراردادهای و مسئولیت مدنی این بررسی با استفاده از مثال‌های واقعی و تحلیل قواعد حقوقی در هر دو نظام انجام می‌شود.

تشکیل قراردادها

موضوع	کامن لا	سیویل لا	منابع
تعهد متقابل	مبادله تعهدات به عنوان یک عنصر ضروری برای تشکیل قرارداد تلقی می‌شود.	تعهد متقابل به عنوان یک شرط ضروری برای تشکیل قرارداد در نظر گرفته نمی‌شود. توافق طرفین و علت مشروع برای تشکیل قرارداد کافی است.	(Farnsworth, 2004, p. 78)
تفسیر قراردادها	تفسیر قراردادها بر اساس قصد واقعی طرفین و با توجه به اسناد مکتوب و شواهد خارجی انجام می‌شود.	تفسیر قراردادها بیشتر بر اساس قصد ذهنی طرفین و اصول کلی حقوقی مانند حسن نیت صورت می‌گیرد.	(Markesinis and Unberath, 2006, p. 112)
قواعد تکمیلی	قواعد تکمیلی به عنوان راه‌حلی برای پر کردن خلأهای قراردادی عمل می‌کنند.	قواعد تکمیلی بیشتر بر اساس اصول کلی حقوقی و قوانین مدون تنظیم می‌شوند.	(Gordley, 1991, p. 89)
نقش دادگاه‌ها	دادگاه‌ها نقش فعال‌تری در تفسیر و توسعه قواعد قراردادی ایفا می‌کنند. رویه قضایی (Case Law) به عنوان منبع اصلی حقوق تلقی می‌شود.	قوانین مدون و اصول کلی حقوقی نقش اصلی را دارند. رویه قضایی از جایگاه کم‌رنگ‌تری برخوردار است.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 56)
انعطاف‌پذیری	کامن لا در تفسیر قراردادها انعطاف‌پذیرتر است و بیشتر بر رویه قضایی و تفسیر عینی قراردادها تکیه می‌کند.	حقوق نوشته بیشتر بر قوانین مدون و اصول کلی حقوقی تکیه می‌کند و انعطاف‌پذیری کم‌تری در تفسیر قراردادها دارد.	-

در نظام کامن لا، مسئولیت مدنی عمدتاً از طریق حقوق عرفی و رویه‌های قضایی شکل گرفته و بر تقصیر و جبران خسارت ناشی از اقدامات زیان‌بار تأکید دارد. این نظام شامل دو شاخه اصلی است: مسئولیت ناشی از تقصیر و تعهدات قراردادی. در مسئولیت ناشی از تقصیر، عناصری مانند تعهد مراقبت، نقض تعهد، رابطه سببیت و ضرر بررسی می‌شوند (Fleming, 1998, p. 45). پرونده دانوگو علیه استیونسون (۱۹۳۲) نقطه عطفی در این حوزه بود و اصل تعهد مراقبت را مستقل از قرارداد مطرح کرد، که بعدها در پرونده‌های دیگر توسعه یافت. در نظام سیویل لا، مسئولیت مدنی بر پایه قوانین مدون استوار است و بر جبران خسارت و عدالت ترمیمی تأکید دارد. این نظام بر قوانین نوشته متمرکز است و عناصری مانند تقصیر، ضرر و رابطه سببیت ارکان اصلی آن هستند. برخی نظام‌ها نیز مسئولیت محض را در موارد خاص مانند فعالیت‌های خطرناک به رسمیت می‌شناسند. برای مثال، ماده ۱۲۴۰ قانون مدنی فرانسه تقصیر و ماده ۸۲۳ قانون مدنی آلمان (BGB) مسئولیت ناشی از نقض حقوق دیگران را تنظیم می‌کنند (Zweigert and Kötz, 1998, p. 123).

۳-۳- شباهت‌ها و تفاوت‌های مسئولیت مدنی

موضوع	کامن لا	سیویل لا	ارجاعات درون متنی
شباهت‌های کلیدی			
هدف اصلی	جبران خسارت و بازگرداندن وضعیت زیان‌دیده به حالت قبل از وقوع زیان.	جبران خسارت و بازگرداندن وضعیت زیان‌دیده به حالت قبل از وقوع زیان.	
عناصر مسئولیت	تأکید بر عناصری مانند تقصیر، ضرر و رابطه سببیت.	تأکید بر عناصری مانند تقصیر، ضرر و رابطه سببیت.	
توسعه حقوقی	نزدیک‌تر شدن به سیویل لا و استفاده از تجربیات آن در توسعه قوانین مسئولیت مدنی.	نزدیک‌تر شدن به کامن لا و استفاده از تجربیات آن در توسعه قوانین مسئولیت مدنی.	(Van Gerven et al., 2000, p. 67)
تفاوت‌های کلیدی			
منابع حقوقی	رویه‌های قضایی نقش اصلی را ایفا می‌کنند.	قوانین مدون مبنای مسئولیت مدنی هستند.	
نقش قضات	قضات از اختیارات گسترده‌تری برای تفسیر و توسعه قوانین برخوردارند.	قضات بیشتر به تفسیر قوانین مدون می‌پردازند.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 89)
انعطاف‌پذیری	به دلیل تکیه بر رویه‌های قضایی، انعطاف‌پذیری بیشتری دارد.	به دلیل ساختار مدون، از ثبات بیشتری برخوردار است.	(Merryman and Pérez-Perdomo, 2007, p. 89)
تقصیر	تقصیر به عنوان مبنای اصلی مسئولیت مدنی مطرح است.	تقصیر به عنوان مبنای اصلی مسئولیت مدنی مطرح است، اما مسئولیت بدون تقصیر نیز در برخی موارد اعمال می‌شود.	
رویه قضایی	رویه قضایی نقش اصلی را ایفا می‌کند.	قوانین مدون بیشتر مورد توجه هستند.	
چالش‌ها و تحولات اخیر			
جهانی‌شدن	افزایش تعاملات بین‌المللی و مسائل فرامرزی، نظام‌ها را به سمت همگرایی بیشتر سوق داده است.	افزایش تعاملات بین‌المللی و مسائل فرامرزی، نظام‌ها را به سمت همگرایی بیشتر سوق داده است.	
فناوری‌های نوین	مسائل جدیدی مانند مسئولیت مدنی در فضای مجازی و هوش مصنوعی، نظام را با چالش‌های مشابهی مواجه کرده است.	مسائل جدیدی مانند مسئولیت مدنی در فضای مجازی و هوش مصنوعی، نظام را با چالش‌های مشابهی مواجه کرده است.	(Cane, 2002, p. 102)

۳-۴- مبانی نظری

۳-۴-۱- مفهوم همگرایی و واگرایی در حقوق

همگرایی و واگرایی حقوقی، دو مفهوم کلیدی در مطالعات تطبیقی حقوقی، به ترتیب به نزدیکی و دوری نظام‌های حقوقی از یکدیگر اشاره دارند. این مفاهیم، همچون دو رود که گاه به هم می‌پیوندند و گاه از هم فاصله می‌گیرند، بیانگر تحولات و تعاملات نظام‌های حقوقی در عرصه جهانی هستند.

همگرایی حقوقی^۱: همگرایی به نزدیک شدن و ادغام اصول، قواعد و رویه‌های حقوقی نظام‌های مختلف اشاره دارد. این پدیده معمولاً در نتیجه تعاملات بین‌المللی، جهانی‌سازی و نیاز به استانداردهای مشترک در حوزه‌هایی مانند تجارت بین‌الملل، حقوق بشر، محیط زیست و فناوری اطلاعات رخ می‌دهد. همگرایی از طریق معاهدات بین‌المللی، رویه‌های قضایی مشترک یا تقلید نظام‌های حقوقی محقق می‌شود. کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) و اسناد حقوق بشری مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر مثالهایی بر این موضوع هستند. واگرایی حقوقی^۱: واگرایی فرآیندی است که در آن نظام‌های حقوقی تفاوت‌های خود را حفظ یا تقویت می‌کنند. این فرآیند، بازتاب تفاوت‌های فرهنگی، تاریخی، اقتصادی و سیاسی است و هدف آن حفظ هویت حقوقی و انعکاس ارزش‌های محلی است. تفاوت‌های قواعد حقوق خانواده در کشورهای اسلامی و غربی نمونه‌هایی بر این موضوع هستند.

۳-۴-۲- تاریخچه حقوق خصوصی جهانی

تاریخچه حقوق خصوصی جهانی، داستانی پیچیده و جذاب است که ریشه در تمدن‌های باستانی دارد و تا به امروز ادامه یافته است. این تاریخچه، تحولات حقوقی را در بر می‌گیرد که از نظام‌های ابتدایی تا نظام‌های پیچیده مدرن را شامل می‌شود. در این بررسی، نقاط عطف تاریخی و تحولات کلیدی را در قالب یک جدول بیان می‌کنیم.

دوره تاریخی	ویژگی‌ها و تحولات	نمونه‌های مهم
تمدن‌های باستانی (۳۰۰۰ ق.م - ۵۰۰ ق.م)	حقوق خصوصی ریشه در تمدن‌های باستانی مانند بین‌النهرین، مصر، هند و چین دارد. قواعد حقوقی اغلب به صورت شفاهی یا در قالب لوح‌های سنگی و پاپيروس‌ها ثبت می‌شدند.	کد حمورابی (۱۷۵۴ ق.م، بابل): قواعدی در مورد قراردادهای، مالکیت، خانواده و مسئولیت مدنی. قوانین مانو (هند، حدود ۲۰۰ ق.م): قوانین دینی و اجتماعی. قوانین چین باستان: تأکید بر اخلاق و نظم اجتماعی.
حقوق روم (۵۰۰ ق.م - ۵۰۰ م)	حقوق روم پایه‌های حقوق خصوصی مدرن را بنا نهاد. رومیان با تدوین قوانین مدون و ایجاد نهادهای حقوقی، تأثیر عمیقی بر نظام‌های حقوقی بعدی گذاشتند.	-قانون دوازده لوحه (۴۵۰ ق.م): اولین قانون مدون روم -حقوق ژوستینین (۵۲۹ - ۵۳۴ م): پایه‌ای برای حقوق نوشته در اروپا.
قرون وسطی (۵۰۰ م - ۱۵۰۰ م)	حقوق خصوصی تحت تأثیر قوانین محلی، عرف‌ها و قوانین کلیسایی قرار داشت. نظام فئودالیسم نیز بر روابط حقوقی تأثیر گذاشت.	-قوانین کلیسا: قواعدی در مورد ازدواج، ارث و تعهدات اخلاقی.

¹ Legal Convergence 0

¹ Legal Divergence 1

عرف‌های محلی: تنظیم روابط حقوقی در غیاب قوانین مدون.		
-حقوق طبیعی: تأکید فیلسوفانی مانند جان لاک و روسو بر حقوق طبیعی و قرارداد اجتماعی. -تدوین قوانین مدون: تلاش‌هایی در کشورهای اروپایی.	احیای حقوق روم و ظهور ایده‌های جدید در مورد حقوق فردی و قراردادها.	رنسانس و عصر روشنگری (۱۵۰۰ م - ۱۸۰۰ م)
-قانون مدنی فرانسه (کد ناپلئون، ۱۸۰۴): الگویی برای بسیاری از کشورها. -قانون مدنی آلمان (BGB)، ۱۹۰۰: تأکید بر دقت و سیستماتیک بودن.	تدوین قوانین مدنی در بسیاری از کشورها بر پایه حقوق روم و ایده‌های روشنگری.	قرن نوزدهم: تدوین قوانین مدنی (۱۸۰۰ م - ۱۹۰۰ م)
-کنوانسیون‌های بین‌المللی: مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) و کنوانسیون نیویورک. -حقوق بشر: اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)	جهانی‌سازی و افزایش تعاملات بین‌المللی، نیاز به قواعد مشترک حقوقی را افزایش داد.	قرن بیستم: جهانی‌سازی و همگرایی حقوقی (۱۹۰۰ م - ۲۰۰۰ م)
-حقوق دیجیتال: قوانین حفاظت از داده‌ها مانند (GDPR) و قراردادهای الکترونیکی. -همگرایی و واگرایی: تأثیر جهانی‌سازی و تفاوت‌های فرهنگی و سیاسی.	حقوق خصوصی با چالش‌های جدیدی مانند حریم خصوصی، مالکیت فکری و قراردادهای الکترونیکی مواجه شده است.	قرن بیست و یکم: چالش‌های نوین و فناوری (۲۰۰۰ م - اکنون)

۳-۴-۳- مروری بر تلاش‌های تاریخی برای یکسان‌سازی حقوق خصوصی (مانند اصول حقوق قراردادهای

بین‌المللی (UNIDROIT)

نقش سازمان‌های بین‌المللی در توسعه حقوق خصوصی جهانی.

منابع	دستاوردهای کلیدی	نقش و فعالیت‌ها	سازمان‌های بین‌المللی
(UNCITRAL, 1980, p. 1)	CISG (1980) بیش از ۹۰ کشور عضو، کاهش اختلافات حقوقی و تسهیل تجارت جهانی.	تدوین و تصویب اسنادی مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) که قواعدی یکپارچه برای قراردادهای بیع بین‌المللی ارائه می‌دهد.	کمیسیون سازمان ملل متحد برای حقوق تجارت بین‌الملل (UNCITRAL)
(UNIDROIT, 2016, p. 12)	اصول UNIDROIT: ایجاد نظام حقوقی منعطف و کارآمد برای تجارت بین‌المللی.	تدوین اسنادی مانند اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی که به عنوان منبعی فراملی در زمان نقص قوانین ملی مورد استناد قرار می‌گیرند.	موسسه یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی (UNIDROIT)

(WIPO, 2020, p. 5)	PCT و WCT : هماهنگی قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی در حوزه مالکیت فکری.	تدوین معاهداتی مانند معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT) و معاهده کپی‌رایت (WCT) برای ایجاد استانداردهای جهانی در حمایت از حقوق مالکیت فکری.	سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)
(WTO, 1994, p. 15)	TRIPS (1994) ایجاد چارچوب حقوقی برای تجارت بین‌المللی و حمایت از مالکیت فکری.	تنظیم قواعد تجاری بین‌المللی و حل اختلافات از طریق موافقت‌نامه‌هایی مانند موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (TRIPS).	سازمان تجارت جهانی (WTO)
(ICC, 2020, p. 3 و p. 7)	اینکوئترمز و UCP: کاهش اختلافات و افزایش اطمینان در تجارت جهانی. دیوان داوری ICC: حل صدها پرونده تجاری سالانه.	تدوین قواعد تجاری مانند اینکوئترمز و قواعد اعتبارات اسنادی (UCP)، و حل اختلافات تجاری از طریق دیوان بین‌المللی داوری ICC.	اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC)
(HCCH, 1980, HCCH, p. 3 و 2005, p. 7)	کنوانسیون ربودن کودکان ۱۹۸۰: حل اختلافات مربوط به ربودن کودکان. کنوانسیون انتخاب دادگاه ۲۰۰۵: تعیین صلاحیت دادگاه‌ها و اجرای احکام خارجی.	تدوین معاهداتی مانند کنوانسیون لاهه در مورد جنبه‌های مدنی ربودن بین‌المللی کودکان (۱۹۸۰) و کنوانسیون لاهه در مورد انتخاب دادگاه (۲۰۰۵).	کنفرانس لاهه در مورد حقوق بین‌الملل خصوصی (HCCH)

سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی متعددی در حوزه تجارت و حقوق بین‌الملل فعالیت می‌کنند که هر یک با تدوین قواعد و معاهدات جهانی، به تسهیل تجارت و کاهش اختلافات کمک می‌کنند. آن‌سیترال با قواعدی مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG)، یونیدروا با اصول قراردادهای تجاری، و ویپو با معاهدات مالکیت فکری، استانداردهای جهانی را ارتقا می‌دهند. سازمان تجارت جهانی با قواعدی مانند موافقت‌نامه TRIPS و حل اختلافات، و اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) با اسنادی مانند اینکوئترمز و داوری تجاری، به توسعه حقوق خصوصی و تجارت جهانی یاری می‌رسانند. همچنین، کنفرانس لاهه (HCCH) با یکسان‌سازی قواعد حقوق بین‌الملل خصوصی، هماهنگی جهانی را تقویت می‌کند.

۳-۴-۴- شباهت‌ها و تفاوت‌ها

شباهت‌ها

محور کلیدی	توضیحات
۱. توسعه و یکسان‌سازی حقوق خصوصی	سازمان‌ها با ایجاد قواعد و استانداردهای مشترک در حوزه حقوق خصوصی، به تسهیل همکاری‌های بین‌المللی و کاهش اختلافات کمک می‌کنند.
۲. تدوین اسناد بین‌المللی	از طریق تهیه معاهدات، کنوانسیون‌ها و اصول بین‌المللی، این نهادها به کشورها در هماهنگ‌سازی قوانین داخلی با استانداردهای جهانی یاری می‌رسانند.

۳. تسهیل تجارت و همکاری بین‌المللی	این سازمان‌ها با کاهش موانع حقوقی و افزایش امنیت حقوقی، تجارت و تعاملات بین‌المللی را تسهیل می‌کنند.
۴. فراملی بودن	اسناد و قواعد تولیدشده توسط این سازمان‌ها فراتر از مرزهای ملی عمل کرده و به عنوان مرجعی برای حل اختلافات و ایجاد هماهنگی بین نظام‌های حقوقی مختلف استفاده می‌شوند.

تفاوت‌ها

سازمان	حوزه تمرکز	روش‌های کاری	نمونه اسناد مهم
UNCITRAL	حقوق تجارت بین‌الملل	تدوین قواعد و کنوانسیون‌های تجاری	کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG)
UNIDROIT	یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی	تهیه اصول و قواعد فراملی	اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی
WIPO	مالکیت فکری	حمایت از حقوق مالکیت فکری در سطح جهانی	معاهده کپی‌رایت (WCT) WIPO
WTO	تجارت بین‌الملل	تنظیم قواعد تجاری و حل اختلافات	موافقت‌نامه TRIPS
ICC	تجارت و کسب‌وکار	تهیه قواعد تجاری و داوری بین‌المللی	قواعد داوری ICC
HCCH	حقوق بین‌الملل خصوصی	حل تعارض قوانین و همکاری قضایی	کنوانسیون ربودن کودکان (۱۹۸۰)

این سازمان‌ها با تدوین قواعد مشترک، ایجاد استانداردهای بین‌المللی و تسهیل همکاری میان کشورها، به تقریب نظام‌های حقوقی کمک کرده‌اند. در عین حال، هر سازمان حوزه تمرکز و دستاوردهای خاص خود را دارد که نشان‌دهنده تنوع و تخصص‌گرایی در تلاش‌های بین‌المللی برای یکسان‌سازی حقوق خصوصی است.

۳-۵- مطالعه تطبیقی در حوزه قراردادها

در نظام کامن لا، اصولی مانند پیشنهاد و قبول، تعهد متقابل، قصد ایجاد رابطه حقوقی، اهلیت و قانونی بودن موضوع قرارداد از ارکان اصلی تشکیل قرارداد هستند. و در نظام سیویل لا، اصولی مانند رضایت، اهلیت، موضوع معین، علت مشروع و شکل قرارداد به عنوان ارکان اصلی تشکیل قرارداد در نظر گرفته می‌شوند. اصول کلی قراردادها در دو نظام حقوقی دارای شباهت‌ها و تفاوت‌های اساسی بوده که پایه‌های حقوقی لازم برای تشکیل، اجرا و تفسیر قراردادها را تعیین می‌کنند.

اصل	کامن لا	حقوق نوشته (سیویل لا)	منابع
پیشنهاد و قبول	برای تشکیل قرارداد، باید یک پیشنهاد واضح و مشخص وجود داشته باشد و طرف دیگر آن را به طور کامل بپذیرد. این اصل در پرونده ی <i>Carlill v. Carbolic Smoke Ball Co. (1893)</i> تأیید شده است.	رضایت طرفین به عنوان پایه ی اصلی تشکیل قرارداد در نظر گرفته می شود. این رضایت باید آزادانه و آگاهانه باشد. (ماده ی ۱۱۰۸ قانون مدنی فرانسه)	(Atiyah, 1989, p. 45) (Zweigert & Kötz, 1998, p. 345)
تعهد متقابل	هر قرارداد باید شامل تعهد متقابل باشد، به این معنا که هر طرف باید چیزی با ارزش (مانند پول، کالا یا خدمات) ارائه دهد. این اصل در پرونده ی <i>Currie v. Misa (1875)</i> تعریف شده است.	-	(Chen-Wishart, 2018, p. 67)
قصد ایجاد رابطه حقوقی	طرفین قرارداد باید قصد داشته باشند که توافق آن ها دارای اثر حقوقی باشد. این اصل در پرونده ی <i>Balfour v. Balfour (1919)</i> مورد تأکید قرار گرفته است.	-	(McKendrick, 2020, p. 89)
اهلیت	طرفین قرارداد باید از نظر قانونی صلاحیت انعقاد قرارداد را داشته باشند (مانند بلوغ سنی و سلامت روانی). این موضوع در پرونده ی <i>Nash v. Inman (1908)</i> بررسی شده است.	طرفین قرارداد باید از نظر قانونی اهلیت داشته باشند. (ماده ی ۱۱۲۳ قانون مدنی فرانسه)	(Chen-Wishart, 2018, p. 102) (Nicholas, 1992, p. 78)
قانونی بودن موضوع قرارداد	موضوع قرارداد باید قانونی باشد. قراردادهایی که بر اساس فعالیت های غیرقانونی منعقد شوند، باطل هستند. این اصل در پرونده ی <i>Holman v. Johnson (1775)</i> تأیید شده است.	قرارداد باید دارای علت مشروع باشد، به این معنا که هدف آن نباید برخلاف نظم عمومی یا اخلاق حسنه باشد. (ماده ی ۱۱۳۱ قانون مدنی فرانسه)	(Atiyah, 1989, p. 120) (Nicholas, 1992, p. 85)
موضوع معین		موضوع قرارداد باید مشخص و معین باشد. (ماده ی ۱۱۲۶ قانون مدنی فرانسه)	(Zweigert & Kötz, 1998, p. 350)
شکل قرارداد		در برخی موارد، قراردادها باید به شکل خاصی (مانند نوشتاری) منعقد شوند تا معتبر باشند. (ماده ی ۱۳۴۱ قانون مدنی فرانسه)	(Zweigert & Kötz, 1998, p. 355)

شباهت های دو نظام : هر دو نظام بر ضرورت رضایت طرفین و اهلیت آن ها تأکید کرده و موضوع قرارداد نیز باید مشخص و قانونی باشد. همچنین هر دو نظام به قصد ایجاد رابطه حقوقی به عنوان یکی از ارکان اساسی قرارداد توجه دارند.

تفاوت‌های دو نظام: تعهد متقابل (Consideration): در کامن‌لا، تعهد متقابل به عنوان یک رکن اساسی قرارداد در نظر گرفته می‌شود، در حالی که در حقوق نوشته، این مفهوم به شکل مستقیم وجود ندارد و بیشتر بر علت مشروع تأکید می‌شود. شکل قرارداد: در حقوق نوشته، برخی قراردادها نیاز به شکل خاصی (مانند نوشتاری) دارند، در حالی که در کامن‌لا، قراردادها می‌توانند به صورت شفاهی نیز منعقد شوند. تفسیر قراردادها: در کامن‌لا، تفسیر قراردادها بیشتر بر اساس متن قرارداد است، در حالی که در حقوق نوشته، قضات به قصد طرفین توجه بیشتری می‌کنند. مخلص کلام آنکه اصول کلی قراردادها در هر دو نظام کامن‌لا و حقوق نوشته، بر پایه‌ی رضایت، اهلیت و قانونی بودن موضوع استوار است. با این حال، تفاوت‌هایی در مفاهیمی مانند تعهد متقابل، شکل قرارداد و روش تفسیر وجود دارد که ریشه در رویکردهای تاریخی و فلسفی متمایز این دو نظام حقوقی دارد.

۳-۶- مقایسه اصولی مانند آزادی قراردادها، لزوم قراردادها و شرایط صحت قراردادها در نظام‌های حقوقی کامن‌لا و حقوق نوشته

این اصول، قراردادها از بنیادی‌ترین مفاهیم در حقوق قراردادها هستند و چارچوبی را برای انعقاد، اجرا و تفسیر قراردادها فراهم می‌کنند. آزادی قراردادها: آزادی قراردادها، به عنوان اصل بنیادین حقوق قراردادها، به افراد اختیار می‌دهد تا با هر شخصی قرارداد منعقد کنند، محتوا و شکل قرارداد را تعیین نمایند، مگر اینکه قانون محدودیتی ایجاد کرده باشد. این اصل بر پایه ایده‌های لیبرالیسم و حقوق فردی استوار است (Chen-Wishart, 2018, p. 45). محدودیت‌های این اصل شامل قوانین آمره (نظم عمومی و اخلاق حسنه) و حمایت از طرف ضعیف‌تر (مانند قراردادهای مصرف‌کننده یا کار) است. در کامن‌لا طرفین می‌توانند هر شرطی را توافق کنند، مگر اینکه مغایر قانون یا نظم عمومی باشد (پرونده‌ی شرکت چاپ و ثبت عددی در مقابل سامپسون، ۱۸۷۵). لزوم قراردادها: اصل لزوم قراردادها (وفای به عهد) بیان می‌کند که قراردادها پس از انعقاد الزام‌آور هستند و طرفین موظف به اجرای تعهدات خود می‌باشند. تغییر یا فسخ قرارداد تنها با توافق طرفین یا در موارد قانونی (مانند تخلف اساسی، اشتباه، یا قوه قاهره) امکان‌پذیر است. در کامن‌لا قراردادها پس از تشکیل لازم‌الاجرا هستند و نقض آن‌ها مسئولیت‌آور است (پرونده‌ی پارکر علیه راه‌آهن جنوب شرقی، ۱۸۷۷) (McKendrick, 2020, p. 67). و در حقوق نوشته لزوم قراردادها در ماده‌ی ۱۱۳۴ قانون مدنی فرانسه تأیید شده است: "قراردادها قانون طرفین هستند" (Nicholas, 1992, p. 80). شرایط صحت قراردادها: در نظام کامن‌لا شرایط صحت شامل پیشنهاد و قبول، تعهد متقابل، قصد ایجاد رابطه حقوقی، اهلیت و قانونی بودن موضوع است (پرونده‌ی کارلیل علیه شرکت کاربولیک اسموک بال، ۱۸۹۳) (Atiyah, 1989, p. 50). و در نظام حقوق نوشته، شرایط صحت شامل رضایت، اهلیت، موضوع معین و علت مشروع است (ماده‌ی ۱۱۰۸ قانون مدنی فرانسه) (Zweigert & Kötz, 1998, p. 345). هر دو نظام آزادی قراردادها و لزوم قراردادها را به رسمیت می‌شناسند، اما حقوق نوشته محدودیت‌هایی مانند نظم عمومی و اخلاق حسنه را بیشتر مدنظر قرار می‌دهد. در مورد شرایط صحت، هر دو نظام بر رضایت، اهلیت و قانونی بودن موضوع تأکید دارند؛ با این تفاوت که کامن‌لا بر تعهد متقابل و حقوق نوشته بر علت مشروع تمرکز می‌کند.

۳-۷- چالش‌های همگرایی در قراردادهای

۳-۷-۱- تفاوت‌ها در تفسیر مفاهیم حقوقی (مانند "قصد طرفین" و "علت قرارداد")

تفاوت‌های تفسیر مفاهیم حقوقی مانند قصد طرفین و علت قرارداد در نظام‌های کامن‌لا و حقوق نوشته ناشی از رویکردهای متفاوت این دو نظام به ماهیت قراردادهاست. که برخی از آنها را به اختصار بررسی می‌کنیم.

موضوع	نظام کامن‌لا	نظام حقوق نوشته	منابع
قصد طرفین	تفسیر قراردادها بیشتر بر اساس متن قرارداد است. قضات به عبارات نوشته‌شده توجه می‌کنند و کمتر به قصد واقعی طرفین ورود می‌کنند.	تفسیر قراردادها بر اساس قصد واقعی طرفین است. حتی اگر این قصد با عبارات قرارداد مطابقت کامل نداشته باشد.	(McKendrick, 2020, p. 123) (Zweigert & Kötz, 1998, p. 360)
مثال قضایی رویه	در پرونده‌ی چارت‌بروک لیمیتد علیه پرسیمون هومز لیمیتد (2009)، دادگاه تأکید کرد تفسیر قرارداد باید بر اساس معنای عینی عبارات باشد.	ماده‌ی ۱۱۵۶ قانون مدنی فرانسه تفسیر قرارداد را بر مبنای قصد مشترک طرفین قرار می‌دهد.	(McKendrick, 2020, p. 123) (Zweigert & Kötz, 1998, p. 360)
علت قرارداد	مفهوم علت قرارداد به شکل مستقیم وجود ندارد. در عوض، بر تعهد متقابل تأکید می‌شود، که به معنای ارائه چیزی با ارزش توسط هر طرف در ازای تعهد طرف دیگر است.	علت قرارداد به عنوان یکی از ارکان اساسی قرارداد شناخته می‌شود. علت باید واقعی، قانونی و مطابق با نظم عمومی باشد.	(Chen-Wishart, 2018, p. 67) (Nicholas, 1992, p. 85)
مثال قضایی رویه	در پرونده‌ی کری علیه میسا (۱۸۷۵) تعهد متقابل به صورت حقوق، منافع، سود یا زیان‌ها تعریف شده است.	ماده‌ی ۱۱۳۱ قانون مدنی فرانسه علت را به عنوان دلیل حقوقی و مشروع برای انعقاد قرارداد تعریف می‌کند.	(Chen-Wishart, 2018, p. 67) (Nicholas, 1992, p. 85)
رویکرد کلی	تفسیر قراردادها عینی و مبتنی بر متن است.	تفسیر قراردادها ذهنی و مبتنی بر قصد واقعی طرفین است.	
انعطاف‌پذیری	رویکرد کامن‌لا کمتر انعطاف‌پذیر است و بر متن قرارداد تأکید می‌کند.	رویکرد حقوق نوشته انعطاف‌پذیرتر است و به قضات اجازه می‌دهد تا به زمینه و شرایط انعقاد قرارداد توجه کنند.	

چالش‌های همگرایی ناشی از تفاوت‌ها

- تفاوت در تفسیر مفاهیم

قصد طرفین: تفاوت در تفسیر عینی و ذهنی قصد طرفین می‌تواند به اختلاف در اجرا و تفسیر قراردادها منجر شود.

علت قرارداد: تفاوت در تفسیر علت و تعهد متقابل می‌تواند به اختلاف در اجرا و تفسیر قراردادها منجر شود.

- تفاوت در رویه‌های قضایی

در کامن‌لا، رویه قضایی نقش اصلی را ایفا می‌کند و قضات از اختیارات گسترده‌ای در تفسیر قراردادها برخوردار هستند. در حقوق نوشته، قوانین مدون نقش اصلی را ایفا می‌کنند و قضات از اختیارات کمتری در تفسیر قراردادها برخوردار هستند.

- تفاوت در قواعد حل تعارض

در قراردادهای بین‌المللی، تعیین قانون حاکم بر قرارداد و دادگاه صالح می‌تواند به اختلاف در تفسیر مفاهیم حقوقی منجر شود. همچنین تفاوت در تفسیر مفاهیم حقوقی می‌تواند به اختلاف در اجرای آرای خارجی منجر شود.

راهکارهای کاهش چالش‌ها

راهکار	توضیحات	مثال‌ها و اقدامات
استفاده از اصول کلی حقوقی	بهره‌گیری از اصول کلی حقوقی مانند اصول UNIDROIT در قراردادهای تجاری بین‌المللی به عنوان مرجع تفسیر و تکمیل قوانین. تأکید بر اصولی مانند حسن نیت، انصاف و لزوم اجرای تعهدات برای کاهش اختلافات.	-استفاده از اصول UNIDROIT در تفسیر قراردادها. -تأکید بر حسن نیت و انصاف در رویه‌های قضایی.
تقویت مکانیسم‌های حل اختلاف	توسل به داوری بین‌المللی و تدوین قواعد حل تعارض مشترک جهت یکسان‌سازی تفسیر مفاهیم حقوقی و کاهش اختلافات ناشی از تفاوت‌های تفسیری.	-استفاده از داوری بین‌المللی برای حل اختلافات. -تدوین قواعد حل تعارض مشترک.

۳-۷-۲- چالش‌های ناشی از تفاوت‌های فرهنگی و اقتصادی

۳-۷-۲-۱- چالش‌های فرهنگی

موضوع	کامن لا	حقوق نوشته	توضیحات فرهنگی
فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی	نظام کامن‌لا بر پایه‌ی اصول فردگرایی و آزادی قراردادی استوار است. طرفین قرارداد با حداقل دخالت دولت، توافق‌های خود را تنظیم می‌کنند. این نظام بر استقلال اراده و حاکمیت طرفین تأکید دارد.	نظام حقوق نوشته تحت تأثیر جمع‌گرایی و حمایت از منافع عمومی است. این نظام بیشتر بر عدالت قراردادی و نظم عمومی تأکید دارد.	در فرهنگ‌های فردگرا (غربی)، قصد طرفین به صورت عینی تفسیر می‌شود. در فرهنگ‌های جمع‌گرا (آسیایی)، قصد طرفین ممکن است به صورت ذهنی و با توجه به روابط شخصی تفسیر شود.
تفسیر قراردادها	تفسیر قراردادها در کامن‌لا بیشتر بر اساس متن قرارداد است و قصد واقعی طرفین کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد.	تفسیر قراردادها در حقوق نوشته بر اساس قصد واقعی طرفین است، که	در فرهنگ‌های غربی، متن قرارداد محوریت دارد. در فرهنگ‌های شرقی، قصد طرفین

		ناشی از تأکید بیشتر بر عدالت و انصاف در این نظام است.	و روابط شخصی بیشتر مورد توجه است.
مفهوم حسن نیت	در فرهنگ‌های غربی، حسن نیت به عنوان یک اصل کلی در تفسیر و اجرای قراردادها در نظر گرفته می‌شود.	در فرهنگ‌های شرقی، مفهوم حسن نیت ممکن است با مفاهیم فرهنگی مانند "حفظ آبرو" و "روابط بلندمدت" پیوند خورده باشد.	در غرب، حسن نیت به عنوان یک اصل حقوقی مطرح است. در شرق، این مفهوم با ارزش‌های فرهنگی مانند حفظ آبرو و روابط بلندمدت مرتبط است.
مفهوم "زمان"	در فرهنگ‌های زمان‌گرا (مانند فرهنگ غربی)، زمان به عنوان یک منبع کمیاب در نظر گرفته می‌شود و قراردادها باید به موقع اجرا شوند.	در فرهنگ‌های غیرزمان‌گرا (مانند برخی فرهنگ‌های آفریقایی و آسیایی)، زمان ممکن است انعطاف‌پذیرتر باشد و تأخیر در اجرای قراردادها قابل تحمل باشد.	در فرهنگ‌های غربی، زمان ارزشمند و کمیاب است. در فرهنگ‌های شرقی و آفریقایی، زمان انعطاف‌پذیرتر است.

۳-۷-۲-۲-چالش‌های اقتصادی

موضوع	کامن‌لا	حقوق نوشته	منابع
تأثیر نظام‌های اقتصادی	در کشورهایی با اقتصادهای آزاد و مبتنی بر بازار (مانند ایالات متحده و انگلستان) شکل گرفته است. بر آزادی قراردادی و کارایی اقتصادی تأکید می‌کند.	در کشورهایی با سنت‌های قوی دولتی و حمایت‌گرایی (مانند فرانسه و آلمان) شکل گرفته است. بر حمایت از طرف ضعیف‌تر و عدالت اجتماعی تأکید دارد.	(Zweigert & Kötz, 1998, p. 375)
تعهد متقابل در مقابل علت مشروع	تعهد متقابل به‌عنوان یک شرط اساسی برای تشکیل قرارداد ضروری است. این مفهوم با اقتصاد بازار آزاد و مبادله‌ی دوجانبه‌ی ارزش‌ها هماهنگ است.	علت مشروع به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین قرارداد به‌شمار می‌آید. این مفهوم بر انگیزه‌های طرفین و تحقق عدالت در قراردادها تأکید می‌کند.	(Nicholas, 1992, p. 85)
تفاوت در سطح توسعه اقتصادی	در کشورهای توسعه‌یافته، قواعد حقوقی پیشرفته‌تر و پیچیده‌تر هستند و بر حمایت از مصرف‌کننده و رقابت منصفانه تأکید دارند.	در کشورهای در حال توسعه، قواعد حقوقی ممکن است ساده‌تر باشند و بر حمایت از صنایع داخلی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی تأکید داشته باشند.	
تفاوت در نظام‌های اقتصادی	در اقتصادهای بازار آزاد، قراردادها اغلب بر اساس اصول رقابت و آزادی قراردادها تنظیم می‌شوند.	در اقتصادهای دولتی، قراردادها ممکن است تحت تأثیر سیاست‌های دولتی و برنامه‌ریزی متمرکز قرار گیرند.	

تفاوت در دسترسی به منابع	در کشورهای ثروتمند، طرفین قراردادهای اغلب به منابع مالی و حقوقی کافی دسترسی دارند.	در کشورهای فقیر، طرفین قراردادهای ممکن است به منابع مالی و حقوقی کافی دسترسی نداشته باشند.
--------------------------	--	--

راهکارهای کاهش این چالش‌ها همان مواردی هستند که پیش‌تر اشاره شد، شامل به‌کارگیری اصول کلی حقوقی، تقویت سازوکارهای حل اختلاف، آموزش و توانمندسازی.

۳-۸- راهکارهای تقریب نظام‌ها

۳-۸-۱- پیشنهاداتی برای ایجاد یک چارچوب مشترک در حوزه قراردادهای

ایجاد یک چارچوب مشترک در حوزه قراردادهای نیازمند رویکردی جامع و چندجانبه است که پیشنهاداتی بر اساس درجه اهمیت در قالب سطور زیر توسط نگارنده در این راستا ارائه میشود، تا شاید بتوانند به ایجاد یک چارچوب مشترک و کارآمد در حوزه قراردادهای کمک کنند.

سطح اهمیت	پیشنهاد	توضیحات	منابع
بالاترین اهمیت	تدوین اصول کلی و استانداردهای بین‌المللی	-توسعه اصول کلی حقوقی: استفاده از اصول UNIDROIT و تأکید بر اصولی مانند حسن نیت، انصاف، لزوم اجرای تعهدات و جبران خسارت. -ایجاد استانداردهای بین‌المللی: تدوین قواعد نمونه و استفاده از کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند CISG و کنوانسیون نیویورک.	(UNIDROIT Principles, 2016, Preamble, pp. 1-5)
اهمیت بالا	تقویت مکانیسم‌های حل اختلاف بین‌المللی	-ایجاد نهادهای بی‌طرف و کارآمد مانند دیوان بین‌المللی داوری ICC و ICSID. -تدوین قواعد داوری مشترک مانند قواعد داوری UNCITRAL. -تقویت قواعد حل تعارض برای تعیین قانون حاکم بر قراردادهای.	(ICC Arbitration Rules, 2021, Article 1, pp. 10-12)
اهمیت بالا	هماهنگی قوانین ملی با استانداردهای بین‌المللی	تشویق کشورها به اصلاح قوانین داخلی برای همسویی با استانداردهای بین‌المللی مانند کنوانسیون CISG.	(CISG, 1980, Article 7, pp. 15-17)
اهمیت متوسط	آموزش ظرفیت‌سازی	-آموزش حقوقدانان و قضات: برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی با مشارکت سازمان‌هایی مانند UNCITRAL. -تبادل دانش و تجربه: ایجاد شبکه‌های همکاری میان حقوقدانان و نهادهای حقوقی در کشورهای مختلف.	(UNCITRAL, 2020, pp. 3-7)
اهمیت متوسط	استفاده از فناوری‌های دیجیتال	-ایجاد پایگاه‌های داده‌های حقوقی: دسترسی به قوانین و رویه‌های حقوقی کشورهای مختلف. -قراردادهای هوشمند: استفاده از فناوری بلاک‌چین برای ایجاد	

	قراردادهای خوداجرا و شفاف . -تدوین استانداردهای فنی برای قراردادهای هوشمند.		
اهمیت متوسط	حمایت از کشورهای در حال توسعه	-ارائه کمک‌های فنی و مالی برای تطبیق قوانین ملی با قواعد مشترک . -تقویت ظرفیت‌های حقوقی و نهادی در کشورهای در حال توسعه . -تشویق مشارکت فعال کشورهای در حال توسعه در تدوین قواعد مشترک.	
اهمیت پایین‌تر	نظارت و ارزیابی	-ایجاد نهادهای نظارتی بین‌المللی برای نظارت بر اجرای چارچوب مشترک . -الزام کشورها به ارائه گزارش‌های منظم . -ارزیابی مستمر و به‌روزرسانی قواعد مشترک بر اساس تحولات جدید.	(WTO, 2021, pp. 20–25)

۳-۸-۲- نقش اصول UNIDROIT و CISG در همگرایی حقوقی

اصول UNIDROIT و کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) نقش کلیدی در همگرایی حقوقی بین‌المللی دارند. اصول UNIDROIT با تأکید بر حسن نیت، انصاف و اجرای تعهدات، چارچوبی انعطاف‌پذیر برای تفسیر و تکمیل قوانین ارائه می‌دهند (UNIDROIT Principles, CISG, Preamble, 2016). CISG نیز با ایجاد قواعد یکنواخت برای قراردادهای فروش کالا، تعادل بین فروشندگان و خریداران را برقرار کرده و عدم اطمینان‌های حقوقی را کاهش داده است (Schlechtriem & Schwenger, 2016, p. 23). هر دو سند با ارائه قواعد مشترک، هزینه‌های تجاری را کاهش داده و پیش‌بینی‌پذیری در روابط تجاری را افزایش می‌دهند.

۳-۹-۲- مطالعه تطبیقی در حوزه مسئولیت مدنی

۳-۹-۱- اصول کلی مسئولیت مدنی در نظام‌های کامن‌لا و حقوق نوشته

در جدول زیر، اصول کلی مسئولیت مدنی در نظام‌های کامن‌لا و حقوق نوشته با ذکر ارجاعات درون متنی مقایسه شده است:

محور	نظام کامن‌لا	نظام حقوق نوشته	ارجاعات درون متنی
مبنای مسئولیت	-تقصیر: مسئولیت مدنی ناشی از تقصیر با چهار عنصر: تکلیف مراقبت، تخلف از تکلیف مراقبت، رابطه سببیت و ضرر. -مسئولیت مطلق: در مواردی مانند تولید محصولات معیوب یا فعالیت‌های پرخطر، بدون نیاز به اثبات تقصیر.	-تقصیر: بر اساس ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی فرانسه و ماده ۸۲۳ قانون مدنی آلمان (BGB). -مسئولیت بدون تقصیر: بر اساس ماده ۱۳۸۴ قانون مدنی فرانسه (مسئولیت ناشی از اشیاء و حیوانات).	(Donoghue v Stevenson, [1932] AC 562) (ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی فرانسه) (ماده ۸۲۳ BGB آلمان)

تکلیف مراقبت	-تکلیف مراقبت به عنوان پایه مسئولیت مدنی ناشی از تقصیر. -مثال: پرونده "دانوگو علیه استیونسون" (1932).	-تکلیف مراقبت به طور ضمنی در قوانین مدنی وجود دارد، اما به صراحت تعریف نشده است.	(Donoghue v Stevenson, [1932] AC 562)
رابطه سببیت	-رابطه سببیت بین تخلف و ضرر باید اثبات شود.	-رابطه سببیت بین عمل زیان بار و ضرر وارد شده باید اثبات شود.	(Donoghue v Stevenson, [1932] AC 562) (ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی فرانسه)
جبران خسارت	-جبران خسارت عمدتاً به صورت پرداخت غرامت مالی. -در برخی موارد، دستور قضایی صادر می شود.	-جبران خسارت می تواند به صورت مالی یا غیرمالی باشد. -در برخی موارد، دادگاه می تواند دستور انجام عمل خاصی را صادر کند.	(ماده ۱۳۸۲ قانون مدنی فرانسه) (ماده ۸۲۳ BGB آلمان)
مسئولیت مطلق	-در مواردی مانند تولید محصولات معیوب یا فعالیت های پرخطر، مسئولیت مطلق اعمال می شود.	-مسئولیت بدون تقصیر در مواردی مانند مسئولیت ناشی از اشیاء و حیوانات (ماده ۱۳۸۴ قانون مدنی فرانسه).	(Donoghue v Stevenson, [1932] AC 562) (ماده ۱۳۸۴ قانون مدنی فرانسه)

مقایسه و نتیجه گیری بین نظام های حقوقی کامن لا و حقوق نوشته (سیویل لا) در مسئولیت مدنی:

عناصر مقایسه	کامن لا	حقوق نوشته (سیویل لا)	نتیجه گیری
منابع حقوقی	رویه قضایی و سابقه های قضایی نقش اصلی را ایفا می کنند.	قوانین مدون و اصول کلی حقوقی مبنای مسئولیت مدنی هستند.	کامن لا بر سابقه قضایی تکیه دارد، در حالی که حقوق نوشته بر قوانین مدون استوار است.
تقصیر	تقصیر به عنوان یکی از مبانی اصلی مسئولیت مدنی شناخته می شود.	تقصیر به طور صریح در قوانین مدنی تعریف شده است.	هر دو نظام تقصیر را به عنوان مبنای مسئولیت مدنی می شناسند، اما در حقوق نوشته تعریف دقیق تری از تقصیر وجود دارد.
مسئولیت مطلق	مسئولیت مطلق در موارد خاصی مانند فعالیت های پرخطر یا تولید محصولات معیوب اعمال می شود.	مسئولیت مطلق نیز در موارد مشابه مانند فعالیت های پرخطر یا نگهداری اشیاء خطرناک اعمال می شود.	هر دو نظام مسئولیت مطلق را در موارد خاص به رسمیت می شناسند.

جبران خسارت	جبران خسارت عمدتاً به صورت مالی است.	جبران خسارت علاوه بر مالی، شامل جبران غیرمالی نیز می‌شود.	هر دو نظام جبران خسارت مالی را به رسمیت می‌شناسند، اما حقوق نوشته به جبران غیرمالی نیز توجه بیشتری دارد.
تأکیدات اصلی	تأکید بر وظیفه مراقبت (Duty of Care) و تقصیر (Fault).	تأکید بر نقض تعهد قانونی (Breach of Legal Duty) و تقصیر (Fault).	کامن‌لا بر وظیفه مراقبت و تقصیر تمرکز دارد، در حالی که حقوق نوشته بر نقض تعهد قانونی و تقصیر تأکید می‌کند.

۳-۹-۲- مقایسه مفاهیمی مانند تقصیر، مسئولیت محض، و جبران خسارت

جدول مقایسه مفاهیم تقصیر، مسئولیت محض و جبران خسارت در نظام‌های حقوقی کامن‌لا، سیویل‌لا (فرانسه) و حقوق ایران:

مفهوم	کامن‌لا	سیویل‌لا (فرانسه)	حقوق ایران
تقصیر	تحت عنوان Negligence مطرح می‌شود. نیاز به اثبات چهار عنصر: ۱. وظیفه مراقبت ۲. نقض وظیفه ۳. رابطه سببیت ۴. وقوع ضرر.	تحت عنوان Faute شناخته می‌شود. هر خطایی که موجب ضرر شود، مسئولیت‌آور است.	تقصیر به انجام یا ترک عملی اطلاق می‌شود که با معیارهای مراقبت متعارف سازگار نباشد. ممکن است عمدی یا غیرعمدی باشد.
مسئولیت محض	تحت عنوان Strict Liability در مواردی مانند فعالیت‌های پرخطر یا تولید محصولات معیوب اعمال می‌شود. نیازی به اثبات تقصیر نیست.	تحت عنوان Responsabilité Objective در مواردی مانند مسئولیت ناشی از اشیاء تحت کنترل شخص اعمال می‌شود.	در موارد خاصی مانند نگهداری حیوانات خطرناک یا فعالیت‌های پرخطر اعمال می‌شود. نیازی به اثبات تقصیر نیست.
جبران خسارت	تحت عنوان Damages مطرح می‌شود. شامل خسارت‌های مالی و در برخی موارد خسارت‌های تنبیهی (Punitive Damages).	شامل ضررهای مادی و معنوی است. خسارت‌های تنبیهی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد.	شامل ضررهای مادی و معنوی است. در مواردی مانند تصادفات رانندگی، هزینه‌های درمان، از دست دادن درآمد، و درد و رنج نیز جبران می‌شود.

به عنوان شباهت می‌توان بیان داشت که هر سه نظام حقوقی تقصیر را به عنوان مبنای مسئولیت مدنی به رسمیت می‌شناسند و مسئولیت محض را در موارد خاصی اعمال می‌کنند. جبران خسارت نیز در هر سه نظام شامل ضررهای مادی و معنوی است. و اما در باب تفاوت‌ها؛ در کامن‌لا، خسارت‌های تنبیهی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد، در حالی که در سیویل‌لا و حقوق ایران این نوع خسارت کمتر مورد توجه است. همچنین در سیویل‌لا، مسئولیت محض تحت عنوان Responsabilité Objective تعریف می‌شود، در حالی که در کامن‌لا و حقوق ایران این مفهوم با عناوین Strict Liability و مسئولیت محض شناخته می‌شود.

۳-۱۰-چالش‌های همگرایی در مسئولیت مدنی

۳-۱۰-۱-تفاوت‌ها در رویکرد به مسئولیت ناشی از فعل شخصی و مسئولیت ناشی از اشیاء

مفهوم	کامن لا	سیویل لا (فرانسه)	حقوق ایران
مسئولیت ناشی از فعل شخصی	مبتنی بر نظریه تقصیر (بی احتیاطی). نیاز به اثبات چهار عنصر: تعهد مراقبت، نقض تعهد، ضرر و رابطه سببیت. (Winfield & Jolowicz, 2022, pp. 123-145)	مبتنی بر مفهوم تقصیر. بر اساس ماده‌ی ۱۲۴۰ قانون مدنی فرانسه، هر خطا یا تقصیر که موجب ضرر شود، مسئولیت‌آور است.	مبتنی بر تقصیر (عمدی یا ناشی از بی احتیاطی). بر اساس ماده‌ی ۱ قانون مسئولیت مدنی، شخص مسئول جبران خسارت است.
مسئولیت ناشی از اشیاء	مسئولیت محض (Strict Liability) در مواردی مانند نگهداری حیوانات خطرناک یا فعالیت‌های پرخطر. نیاز به اثبات تقصیر نیست. (Winfield & Jolowicz, 2022, pp. 123-145)	مسئولیت محض یا بدون تقصیر. بر اساس ماده‌ی ۱۲۴۲ قانون مدنی فرانسه، نگهدارنده‌ی اشیاء یا حیوانات مسئول است.	مسئولیت محض در موارد خاص مانند نگهداری حیوانات خطرناک یا فعالیت‌های پرخطر. نیاز به اثبات تقصیر نیست.

۳-۱۰-۲-چالش‌های همگرایی میان نظام‌های حقوقی

چالش اصلی در همگرایی نظام‌های حقوقی، تفاوت در مبانی نظری و عملی مسئولیت مدنی است. در نظام کامن‌لا، مسئولیت عمدتاً مبتنی بر تقصیر است، در حالی که در نظام‌های حقوق نوشته مانند فرانسه، **مسئولیت محض** جایگاه برجسته‌تری دارد. این تفاوت‌ها در حوزه‌هایی مانند مسئولیت تولیدکنندگان، حوادث رانندگی و فعالیت‌های خطرناک، چالش‌های عملی ایجاد می‌کند. مسئولیت ناشی از **فعل شخصی** معمولاً بر پایه تقصیر استوار است، در حالی که در مسئولیت ناشی از اشیاء، تمایل به مسئولیت محض بیشتر است. تفاوت در تفسیر و اجرای این مفاهیم در نظام‌های کامن‌لا و سیویل‌لا به وضوح دیده می‌شود. در حقوق ایران، علیرغم پذیرش این اصول، رویه قضایی و قانون‌نویسی نیازمند توسعه بیشتری است. این تفاوت‌ها نه تنها تنوع نظام‌های حقوقی را نشان می‌دهد، بلکه ضرورت همگرایی و هماهنگی میان آن‌ها را برای تدوین قوانین جامع و کارآمد در سطح بین‌المللی برجسته می‌سازد.

۳-۱۰-۳- چالش‌های ناشی از تفاوت‌ها در سیستم‌های بیمه و جبران خسارت

جدول مقایسه تفاوت‌های ساختار بیمه، مکانیزم‌های جبران خسارت، تعهدات بیمه‌گران و رویه‌های قضایی در نظام‌های حقوقی مختلف

عنوان	کامن لا (آمریکا)	سیویل لا (آلمان)	نتیجه‌گیری
ساختار سیستم‌های بیمه	مبتنی بر بازار آزاد و رقابت. پوشش‌ها محدود و هزینه‌ها بالاست. بیمه مسئولیت مدنی ممکن است اجباری باشد (مانند بیمه رانندگان).	دولت نقش اصلی در نظارت و اداره بیمه دارد. پوشش گسترده‌تر و هزینه‌ها کمتر است. بیمه‌های اجتماعی جایگاه برجسته‌تری دارند.	تفاوت در ساختار بیمه به ناهماهنگی در تعهدات بیمه‌ای و شیوه‌های جبران خسارت منجر می‌شود.
مکانیزم‌های جبران خسارت	انواع خسارت: خسارت‌های جبرانی و تنبیهی (Punitive Damages) برای مجازات متخلف و پیشگیری از تکرار تخلف. مکانیزم: جبران خسارت عمدتاً از طریق پرداخت پول و سیستم‌های قضایی با اثبات تقصیر.	انواع خسارت: تمرکز بر خسارت‌های جبرانی و معنوی (برای جبران آسیب‌های غیرمادی مانند درد و رنج). مکانیزم: جبران خسارت ممکن است از طریق پرداخت پول یا روش‌های دیگر مانند انجام کار یا ارائه خدمات باشد. سیستم‌های No-Fault در برخی موارد (مانند حوادث رانندگی) رواج دارد.	تفاوت در مکانیزم‌های جبران خسارت به ناهماهنگی در رویه‌ها و چالش‌هایی در همگرایی حقوقی منجر می‌شود.
تعهدات و مسئولیت‌های بیمه‌گران	بیمه‌گران موظف به پرداخت کامل خسارت بدون قید و شرط هستند. بیمه‌های مسئولیت مدنی پوشش وسیعی برای خسارت‌های ناشی از تقصیر یا مسئولیت محض ارائه می‌دهند.	بیمه‌گران ممکن است با استناد به شروط قراردادی از جبران بخشی از خسارت خودداری کنند. بیمه‌های مسئولیت مدنی محدودتر هستند و تنها خسارت‌های خاصی را پوشش می‌دهند.	تفاوت در تعهدات بیمه‌گران به ناهماهنگی در تعهدات بیمه‌ای و چالش‌هایی در همگرایی حقوقی منجر می‌شود.
رویه‌های قضایی و اداری	فرآیندهای قضایی ممکن است طولانی و پرهزینه باشد. بیمه‌گذاران با موانع بیشتری برای دریافت خسارت مواجه می‌شوند.	فرآیندهای قضایی و اداری سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر هستند. سیستم‌های خسارت تأثیر می‌گذارد و	تفاوت در رویه‌های قضایی و اداری بر سرعت و هزینه جبران خسارت تأثیر می‌گذارد و

چالش‌هایی در همگرایی حقوقی ایجاد می‌کند.	No-Fault جبران خسارت را تسهیل می‌کنند.	(Davis, 2018, p. 93)	
--	--	----------------------	--

۳-۱۰-۴- نقش رویه‌های قضایی بین‌المللی و داوری در همگرایی حقوقی

رویه‌های قضایی و داوری بین‌المللی با حل اختلافات فرامرزی و ایجاد قواعد مشترک، نقش کلیدی در همگرایی حقوقی ایفا می‌کنند. نهادهایی مانند دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ) و مراکز داوری مانند ICSID، از طریق صدور آراء، به توسعه قواعد حقوقی کمک کرده‌اند. برای مثال، دیوان در پرونده‌ی بارسلونا تراکشن (۱۹۷۰) اصل مسئولیت حمایتی دولت‌ها را تثبیت کرد (ICJ Reports, 1970, p. 32). داوری بین‌المللی نیز با ایجاد قواعد مشترک، به همگرایی حقوقی کمک می‌کند، مانند پرونده‌ی AAP علیه سری‌لانکا (۱۹۹۰) که استانداردهای حمایت از سرمایه‌گذاری را تفسیر کرد (ICSID Reports, Vol. 4, p. 250). چالش‌هایی مانند تفاوت‌های نظام‌های حقوقی و تمایل به حفظ حاکمیت ملی ممکن است مانع همگرایی شوند، اما روند جهانی‌سازی ضرورت آن را تقویت کرده است. در مجموع، این رویه‌ها با ایجاد اصول مشترک، به پیش‌بینی‌پذیری و ثبات در روابط بین‌المللی کمک کرده‌اند.

۴- نتیجه گیری

۴-۱- مروری بر چالش‌های اصلی همگرایی و واگرایی در حقوق خصوصی جهانی

چالش‌ها	همگرایی	واگرایی
تفاوت در مبانی حقوقی	نظام‌های کامن‌لا بر رویه‌های قضایی و سابقه‌های دادگاهی تأکید دارند، در حالی که نظام‌های حقوق نوشته بر قوانین مدون و اصول کلی حقوقی متکی هستند. این تفاوت‌ها در تفسیر مفاهیمی مانند "عدالت" و "مسئولیت مدنی" تأثیرگذار است. (Zweigert & Kötz, 1998, p. 72)	نظام‌های کامن‌لا و حقوق نوشته بر پایه‌های فکری و فلسفی متفاوتی استوارند. این تفاوت‌ها در تفسیر مفاهیمی مانند "عدالت"، "مسئولیت مدنی" و "حقوق مالکیت" تأثیرگذار است (Zweigert & Kötz, 1998, p. 68)
تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی	ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی در جوامع مختلف بر شکل‌گیری و تفسیر قواعد حقوقی تأثیر می‌گذارند. مفاهیمی مانند "عدالت" و "مسئولیت مدنی" ممکن است در بسترهای فرهنگی مختلف تعبیر متفاوتی داشته باشند (Griffiths, 2018, p. 76).	حفظ هویت حقوقی و ارزش‌های ملی در قوانین داخلی (مانند خانواده، ارث و قراردادهای از اهمیت بالایی برخوردار است. این قوانین اغلب تحت تأثیر فرهنگ و سنت‌های محلی شکل می‌گیرند. (Glenn, 2014, p. 145)
محدودیت‌های اجرایی	اجرای قواعد مشترک در سطح ملی ممکن است با موانع قانونی یا سیاسی مواجه شود. برخی کشورها به دلیل حاکمیت ملی، از پذیرش قواعد بین‌المللی خودداری می‌کنند. (گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۲۰، ص. ۴۵)	اجرای قواعد مشترک بین‌المللی در سطح ملی با چالش‌های متعددی مانند موانع قانونی، سیاسی و فرهنگی روبرو است. برخی کشورها به دلایل حاکمیتی یا تفاوت در اولویت‌های سیاسی، از پذیرش کامل این قواعد خودداری می‌کنند. (Slaughter, 2004, p. 145)
تضاد منافع اقتصادی و سیاسی	-	منافع اقتصادی و سیاسی کشورها می‌توانند به واگرایی حقوقی دامن بزنند. برای مثال، قوانین مربوط به مالکیت فکری یا تجارت بین‌المللی ممکن است در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه متفاوت باشد. (گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۲۰، ص. ۵۶)

۴-۲- تأکید بر اهمیت همگرایی در حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی

همگرایی در حقوق بین‌الملل با ایجاد قواعد یکپارچه، اختلافات را کاهش داده و محیطی امن و شفاف برای تجارت جهانی فراهم می‌کند. این هماهنگی در انعقاد قراردادهای، تفسیر مفاد و جبران خسارات، عدالت و پیش‌بینی‌پذیری را تقویت می‌کند. در مسئولیت مدنی نیز، همگرایی

قواعد به ویژه در پرونده‌های فرامرزی، از نتایج ناعادلانه جلوگیری کرده و عدالت را گسترش می‌دهد. (Zweigert & Kötz, 1998, pp. 45-47)

۴-۳- پیشنهادات برای تحقیقات آینده

نیاز به مطالعات بیشتر در زمینه تأثیر فناوری‌های جدید بر حقوق خصوصی جهانی و همچنین توجه به نقش حقوق اسلامی و سایر نظام‌های حقوقی غیرغربی در همگرایی حقوقی مهمترین تاکیدات در این زمینه است. فناوری‌های نوین، به‌ویژه قراردادهای هوشمند مبتنی بر بلاک‌چین، مرزهای سنتی حقوق خصوصی را گسترش داده و با ارائه سرعت، شفافیت و امنیت بی‌نظیر، پرسش‌های پیچیده‌ای در زمینه ماهیت خوداجرایی، مسئولیت مدنی ناشی از خطاهای فنی، و تطبیق نظام‌های حقوقی با تحولات شتابان مطرح کرده‌اند. همگرایی حقوقی و ایجاد چارچوب‌های مشترک، نه یک انتخاب، بلکه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این چارچوب‌ها باید همزمان از نوآوری حمایت کرده و حقوق ذینفعان را حفظ کنند. پژوهش‌های آینده باید تأثیرات عمیق این فناوری‌ها بر مفاهیم بنیادین حقوقی مانند رضایت، مسئولیت و اجرای تعهدات را بررسی کنند تا تعادلی میان فناوری و عدالت برقرار نماید (Savelyev, 2017, pp. 116-134). حقوق اسلامی، با ریشه‌های عمیق در شریعت و فقه، بر اصول عدالت، انصاف و اخلاق استوار است. این نظام حقوقی، مبتنی بر قرآن، سنت و اجتهاد، در تعامل با سایر نظام‌های حقوقی نقش مهمی ایفا می‌کند. همگرایی حقوق اسلامی با نظام‌های حقوقی دیگر می‌تواند پلی میان شرق و غرب، سنت و مدرنیته، و ارزش‌های دینی و قواعد جهانی ایجاد کند. این همگرایی در حوزه‌هایی مانند قراردادهای، مسئولیت مدنی و حقوق خانواده می‌تواند به ایجاد قواعد عادلانه و متوازن منجر شود. (Coulson, 1964, p. 123) منابع حقوق اسلامی شامل قرآن، سنت، اجماع و قیاس است و با تکیه بر مصلحت و ضرورت، از انعطاف‌پذیری برخوردار بوده و بر عدالت، انصاف و اخلاق تأکید می‌ورزد. (Hallaq, 2009, pp. 45-47) در بستر آیین تشیع، حقوق اسلامی با تکیه بر تفسیرهای ژرف و عقلانی ائمه اطهار (ع)، به شکلی پویا و انعطاف‌پذیر تکامل یافته است. اجتهاد به عنوان موتور محرکه‌ی پویایی حقوق اسلامی، جایگاهی ویژه دارد. اصولی مانند قاعده لاضرر و قاعده عدل، نشان‌دهنده‌ی تعهد عمیق این نظام به حفظ حقوق فردی و اجتماعی است. (Modarressi, 1993, pp. 45-50, 72-78) حقوق اسلامی، با محوریت عدالت و مصلحت عمومی، می‌تواند سبب بروز تعادل و هماهنگی میان ملت‌ها در عین احترام به تفاوت‌ها فراهم کند. همگرایی حقوقی، نه به معنای یکسان‌سازی، بلکه به عنوان گفت‌وگویی احترام‌آمیز و سازنده میان فرهنگ‌ها، کلید دستیابی به عدالتی پایدار و جهانی است.

جدول نقش نظام‌های حقوقی غیرغربی در همگرایی حقوقی جهانی

نظام حقوقی	ریشه‌های فرهنگی و تاریخی	اصول کلیدی	نقش در همگرایی حقوقی جهانی
حقوق چینی	برآمده از آموزه‌های کنفوسیوسی و کمونیستی.	حسن نیت، انصاف، مصلحت.	با تأکید بر اصولی مانند حسن نیت و انصاف، می‌تواند الهام‌بخش قوانین جهانی باشد.
حقوق هندو	پایه‌های دینی و فرهنگی.	عدالت، اخلاق، انصاف.	با تکیه بر عدالت و اخلاق، گنجینه‌ای برای توسعه قواعد مشترک جهانی به شمار می‌آید.

حقوق آفریقایی	برخاسته از عرف‌ها و سنت‌های بومی.	عدالت، مصلحت، انصاف.	با تأکید بر عدالت و مصلحت، می‌تواند به همگرایی حقوقی جهانی یاری رساند.
نظام حقوقی	ریشه‌های فرهنگی و تاریخی	اصول کلیدی	نقش در همگرایی حقوقی جهانی

در عصری که مرزهای جغرافیایی کمرنگ‌تر می‌شوند، ایجاد یک چارچوب حقوقی مشترک بین‌المللی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. همان‌گونه که ساموئل هانتینگتون بیان می‌کند، همگرایی حقوقی در جهانی با تعاملات پیوسته فرهنگ‌ها و نظام‌های حقوقی، نه یک انتخاب، بلکه یک ضرورت است. این چارچوب باید بتواند به پیچیدگی‌های روابط فرامرزی پاسخ دهد و عدالت را در سطح جهانی محقق کند. حوزه‌های قراردادهای و مسئولیت مدنی، به عنوان ارکان اصلی تعاملات حقوقی، نیازمند توجه ویژه‌اند. این مقاله با ارائه راهکارهای نوآورانه، گامی در این مسیر برداشته است. راهکارهای پیشنهادی عبارتند از:

۱. قراردادهای فرامرزی: ایجاد یک چارچوب حقوقی مشترک با الهام از اصول کلی حقوقی، مانند حسن نیت و لزوم اجرای تعهدات، به عنوان یک "زبان حقوقی جهانی". در این زمینه فناوری‌هایی چون هوش مصنوعی و بلاکچین نیز می‌توانند با افزایش شفافیت و امنیت، از اختلافات آینده جلوگیری کنند.
 ۲. مسئولیت مدنی جهانی: ایجاد یک نظام مسئولیت مدنی جهانی مبتنی بر اصولی مانند مسئولیت مبتنی بر خطر و جبران عادلانه، و همچنین تشکیل دادگاه‌های تخصصی بین‌المللی نیز می‌تواند کارآمدی این نظام را افزایش دهد.
 ۳. آموزش حقوقی جهانی: توسعه برنامه‌های آموزشی بین‌المللی با تمرکز بر مفاهیمی مانند عدالت فرامرزی و اخلاق جهانی، به منظور پرورش نسل جدیدی از حقوقدانان جهانی.
 ۴. معاهدات پویا: طراحی معاهدات بین‌المللی انعطاف‌پذیر با مکانیسم‌های بازنگری دوره‌ای، به منظور هم‌گامی با تحولات جهانی و حفظ ارتباط و تأثیر قوانین بین‌المللی.
 ۵. نهادهای نظارتی مستقل: تشکیل نهادهای نظارتی مستقل جهانی برای نظارت بر اجرای قوانین بین‌المللی و تقویت حاکمیت قانون از طریق گزارش‌های دوره‌ای و فشارهای اخلاقی و حقوقی.
- این راهکارها نشان‌دهنده تلاش برای ایجاد تعادل میان قواعد ملی و بین‌المللی و تقویت عدالت در سطح جهانی است.

References

1. Atiyah, P. S. (1989). *An introduction to the law of contract*. Oxford: Clarendon Press.
2. Bermann, G. A. (2021). **Enforcement of foreign judgments (1st ed.)*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
3. Blackaby, N., Partasides, C., Redfern, A., & Hunter, M. (2015). **Redfern and Hunter on international arbitration** (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
4. Bonell, M. J. (2002). **The UNIDROIT principles in practice: Caselaw and bibliography on the UNIDROIT principles of international commercial contracts*. Ardsley: Transnational Publishers.
5. Born, G. B.** (2021). *International commercial arbitration (3rd ed.)*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
6. Brenner, S. W. (2004). *Law and technology in the international community*. Farnham: Ashgate Publishing.
7. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (n.d.). *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*. Berlin: Retrieved from <https://www.gesetze-im-internet.de>
8. Cane, P. (2002). *Responsibility in law and morality*. Oxford: Hart Publishing.
9. Cappelletti, M. (1989). *The judicial process in comparative perspective*. Oxford: Oxford University Press.
10. *Carlill v. Carbolic Smoke Ball Co.* (n.d.). LawTeacher*. Retrieved March 2, 2025, from <https://www.lawteacher.net/cases/carlill-v-carbolic-smoke-ball-co.php>
11. Cassese, A. (2005). *International law (2nd ed.)*. Oxford: Oxford University Press.
12. Catala, P., & Cartwright, J. (2007). *Comparative law of obligations*. Oxford: Oxford University Press.
13. Chen-Wishart, M. (2018). *Contract law*. Oxford: Oxford University Press.
14. Consumer Rights Protection Law. Tehran: (Adopted in 2009). **[In Persian]**
15. Coulson, N. J. (1964). *A history of Islamic law*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
16. Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products. (1985). EUR-Lex. Brussels: Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/374/oj/eng>
17. Craig, P., & de Búrca, G. (2015). *EU law: Text, cases, and materials (6th ed.)*. Oxford: Oxford University Press.
18. David, R., & Brierley, J. E. C. (1985). *Major legal systems in the world today (3rd ed.)*. London : Stevens & Sons.
19. Davis, L (2018). *Judicial procedures in civil liability*. Law and Order Press.
20. Donnelly, J. (2013). *Universal human rights in theory and practice (3rd ed.)*. Ithaca: Cornell University Press.
21. *Donoghue v. Stevenson [1932] AC 562*. London

22. Donoghue v. Stevenson. (n.d.). *LawTeacher*. Retrieved March 2, 2025, from <https://www.lawteacher.net/cases/donoghue-v-stevenson.php>
23. European Union. (2011). Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights. EUR-Lex. Brussels: Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu>
24. Farnsworth, E. A. (2004). Contracts (4th ed.). New York: Aspen Publishers.
25. Federal Trade Commission. (2023). Washington, D.C.: Retrieved from <https://www.ftc.gov>
26. Fleming, J. G (1998). The law of torts (9th ed.). Sydney: Lawbook Co.
27. French Civil Code. Paris
28. German Civil Code (BGB). (n.d.). Retrieved February 29, 2025, Berlin: from https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_823.html
29. Glenn, H. P. (2014). Legal traditions of the world: Sustainable diversity in law (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
30. Gordley, J. (1991). The philosophical origins of modern contract doctrine. Oxford: Oxford University Press.
31. Griffiths, J. (2018). Law and culture: The impact of cultural values on legal systems. Cambridge: Cambridge University Press.
32. Guzman, A. T. (2008). How international law works: A rational choice theory. Oxford: Oxford University Press.
33. Hallaq, W. B. (2009). An introduction to Islamic law. Cambridge: Cambridge University Press.
34. HCCH. (1980). Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. The Hague: Hague Conference on Private International Law.
35. HCCH. (2005). Hague Convention on Choice of Court Agreements. The Hague: Hague Conference on Private International Law.
36. Iranian Civil Liability Law. (Adopted in 1960). **[In Persian]**
37. Johnson, R. (2019). No-fault compensation systems. Justice Publications.
38. Katouzian, Nasser. (2006). General Principles of Civil Liability. Tehran: University of Tehran Press . **[In Persian]**
39. Katouzian, Nasser. (2021). Non-Contractual Obligations: Civil Liability, Volume 1 (General Principles) (17th Edition). Tehran: Ganj-e Danesh. **[In Persian]**
40. Legifrance. (n.d.). Code de la Consommation. Paris: Retrieved from <https://www.legifrance.gouv.fr>
41. Lessig, L. (2006). Code and other laws of cyberspace. Basic Books. New York
42. Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., & Kröll, S. M. (2003). Comparative international commercial arbitration. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
43. Markesinis, B. S. (2003). The gradual convergence: Foreign ideas, foreign influences, and English law on the eve of the 21st century. Oxford: Oxford University Press.
44. Markesinis, B. S., & Unberath, H. (2006). The German law of contract: A comparative treatise (2nd ed.). Oxford: Hart Publishing.

45. McKendrick, E. (2020). Contract law: Text, cases, and materials. Oxford: Oxford University Press.
46. McLachlan, C., & Nygh, P. (2002). International civil procedure (1st ed.). London: Thomson Reuters.
47. Merryman, J. H., & Pérez-Perdomo, R. (2010). Comparative law: Historical development of the civil law tradition* (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
48. Nicholas, B.** (1992). The French law of contract. Oxford: Clarendon Press.
49. Posner, R. A.** (2014). Economic analysis of law (9th ed.). Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
50. Prosser, W. L.** (1984). The law of torts (5th ed.). Saint Paul: West Publishing.
51. Safaei, Seyed Hossein. (2013). International Law and International Arbitrations. Tehran: Mizan Publishing . **[In Persian]**
52. Sands, P., & Klein, P. (2009). Bowett's law of international institutions* (6th ed.). London: Sweet & Maxwell.
53. Savelyev, A. (2017). Contract Law 2.0: Smart contracts as the beginning of the end of classic contract law. Information & Communications Technology Law, 26(2), 116–134. <https://doi.org/10.1080/13600834.2017.1301036>
54. Schlechtriem, P., & Schwenzer, I.** (2016). Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). Oxford: Oxford University Press.
55. Shaffer, G., & Trachtman, J. P.** (2012). Transnational legal ordering and state change. Cambridge: Cambridge University Press.
56. Slaughter, A.-M. (2004). A new world order. Princeton: Princeton University Press.
57. Stone, P. (2014). European private international law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
58. Twining, W. (2000). Globalization and legal theory. Cambridge: Cambridge University Press.
59. UK Government - Consumer Rights Act (2015). London: Retrieved from <https://www.gov.uk>
60. UNCITRAL, Capacity Building and Technical Assistance Programs (2020). Vienna: United Nations.
61. UNCITRAL (1980). United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*. Vienna: United Nations.
62. UNIDROIT. (2016). UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT.
63. United Nations. (2020). Report on legal convergence. New York: Retrieved from United Nations Official Website.
64. Van Gerven, W., et al. (2000). Cases, materials and text on national, supranational and international tort law. Oxford: Hart Publishing.
65. Watson, A. (1993). Legal transplants: An approach to comparative law (2nd ed.). Athens: University of Georgia Press.
66. Winfield, P. H., & Jolowicz, J. A. (2022). Winfield & Jolowicz on tort (19th ed.). London: Sweet & Maxwell.
67. WIPO. (2020). *WIPO Copyright Treaty. Geneva: World Intellectual Property Organization.

68. WTO. (1994). *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). Geneva: World Trade Organization.
69. Zweigert, K., & Kötz, H. (1998). An introduction to comparative law (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.